

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN POIKIEN PERHEIDEN RAJAT JA
NEUVOTTELUT

- ”Mul on ainoastaan yks perhe, ei muita.”

Sosiologia
Turun yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Susanna Pääkkönen
Huhtikuu 2018
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiologian laitos / yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

PÄÄKKÖNEN, SUSAN: Maahanmuuttajataustaisten poikien perheiden rajat ja neuvottelut.

”Mul on ainoastaan yks perhe, ei muita.”

Pro gradu -tutkielma, 54 s., 4 liites.

Sosiologia

Huhtikuu 2018

Tutkielmassa käsitellään maahanmuuttajataustaisten poikien perhesuhteita, niiden rajoja ja sitä, miten perheissä neuvotellaan niiden sisällä esiintyvistä konflikteista. Tutkimusaineistona käytän Generational negotiations, social control and gendered sexuality (GENESO) -projektia varten koottua haastatteluaineistoa. Aineisto koostuu viidestä puolistrukturoidusta haastattelusta. Haastateltavia on ollut yhteensä yhdeksän.

Kaikkia haastateltavia yhdistävät heidän yllärajaiset juurensa. Käytän tässä yhteydessä transnationaalisuuden käsitettä, joka viittaa erilaisiin valtioiden rajat ylittäviin arkisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin. Haastateltujen poikien arjessa transnationaalisuus näkyy päivittäisenä ajanviettona perheen kanssa, toistuvana yhteydenpitona muualla asuviin sukulaisiin ja matkoina vanhempien lähtömaihin. Pojat pyrkivät ylläpitämään transnationaalista identiteettiään myös kielenkäytöllään.

Tulosten mukaan konflikteja perheiden sisällä aiheuttavat kotiintuloajat ja ulkona liikkuminen, kysymykset seksistä, seurustelusta ja oikeasta ajankohdasta sekä nuorten koulutuksesta ja tulevaisuuden suunnitelmista. Pääosin nuoret ja vanhemmat kykenevät ratkaisemaan ristiriitatilanteet neuvottelemalla ja tekemään kompromisseja molempiin suuntiin. Haastateltavien puheessa painottuu keskinäinen luottamus poikien ja vanhempien välillä.

Tutkimuksessa on käsitelty sukupuolen ja etnisen taustan merkitystä perheiden rajoihin ja perheissä tapahtuviin neuvotteluihin, mutta tulevaisuudessa aihetta on mahdollista lähestyä myös intersektionaalisuuden näkökulmasta. Tällöin tulee huomioitua, että poikien identiteettiä tai perheeseen liittyviin kysymyksiin vaikuttaa useampia yhtä aikaa keskenään risteäviä ominaisuuksia ja eroja.

Asiasanat: maahanmuuttajat, maskuliinisuus, monikulttuurisuus, perhe, pojat, transnationaalisuus

1. JOHDANTO	5
2. PERHE, MAAHANMUUTTO, TRANSNATIONAALISUUS JA MASKULIINISUUS..	10
2.1. Perhe ja sukupuoli.....	10
2.2. Maahanmuuttajat ja heidän perheensä	12
2.3. Transnationaalisuus perheiden sisällä.....	16
2.4. Pojat, miehet ja maskuliinisuus	19
3. AINEISTO.....	21
3.1. Tutkimusaineiston kerääminen	21
3.2. Puolistrukturoitu laadullinen haastattelu.....	26
3.3. Aineiston analyysi ja eettisyys.....	27
4. MIKÄ ON PERHE JA MITEN SITÄ RAKENNETAAN?	30
4.1. Perhe arjessa	31
4.2. Transnationaali perhe ja suku	34
4.3. Rakkautta ja rajanvetoja.....	38
5. NEUVOTTELUJA RAJOISTA	41
5.1. Kotiintuloajat ja ulkona liikkuminen	41
5.2. Seurustelusuhteet	45
5.3. Koulutus.....	49
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	53
LÄHDELUETTELO	59
Kirjallisuus.....	59
Sähköiset lähteet	64
LIITTEET	65
GENESO-PROJEKTIN HAASTATTELUTEEMAT: nuorten haastattelut	65

1. JOHDANTO

Ristiretkien jälkeen 1100- ja 1200-luvuilla maailma oli jo niin verkottunut, että paavi kirjoitti kirjeitä mongoleille pyytääkseen näiltä apua muslimeja vastaan, vanhojen kreikkalaisten tekstien käännöksiä tulvi arabimaailmasta Eurooppaa. Yliopistot olivat yhteydessä toisiinsa, oli sitovia kansainvälisiä oikeussäännöksiä ja maailmankaupan metropoleja. Sanonta ”globalisaation vastustaja on tyhmiä mahdollisia ilmauksia. Yhtä hyvällä syyllä voisi olla ”kasvienkasvunvastustaja”. Verkottuminen, globalisaatio, on ollut täydessä, vääjäämättömässä ja yhä kiihtyvässä vauhdissa jo kaksituhatta vuotta.

Alexander von Schönburg - Maailmanhistoria muutamassa minuutissa

Vuonna 2010 Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö arvioi, että maailmassa on 214 miljoonaa maahanmuuttajaa. Määrä vastaa noin kolmea prosenttia koko maailman väestöstä. Kuten ylläolevasta lainauksesta käy ilmi, globalisaatio ja liikkuvuus eivät ole uusia ilmiöitä vaan ihmiset ovat vaihtaneet paikkaa aina, joko omasta tahdostaan tai olosuhteiden pakosta, kuten sotien ja väkivallan vuoksi (Malkki 2012, 26.) Maahanmuutto itse asiassa on niin oleellinen osa ihmiskunnan historiaa, että ilman kansainvälistä liikkuvuutta ihminen tuskin olisi kyennyt niihin maailmanhistorian kannalta oleellisiin saavutuksiin, jotka vielä nytkin muistetaan (Martikainen, Saari & Korkiasaari, 2013, 23).

Uutta on kuitenkin se, että viime vuosikymmeninä maahanmuuton määrä on kasvanut valtavasti ja sen luonne on muuttunut totutusta. Entistä useammat maat vastaanottavat siirtolaisia eikä maita voi enää perinteisesti jakaa maastamuuttomaihin, kauttakulkumaihin tai maahanmuuttomaihin vaan monet maat ovat kaikkea tätä samanaikaisesti. (Martikainen ym. 2013, 13; 26.)

Suomi on perinteisesti kuulunut maastamuuttomaihin. 1800-luvulla suomalaiset muuttivat kotimaastaan pois Pohjois-Amerikkaan ja 1900-luvun alkupuoliskolla puolestaan Ruotsiin työn perässä. Maahanmuutto kosketti vielä tällöin lähinnä Suomesta lähteneiden ja heidän jälkeläistensä paluumuuttoa takaisin Suomeen. Vasta 1990-luvulta eteenpäin maahanmuutto

on tuonut ulkomaalaisia maahan. Vuosikymmenen alussa ulkomaalaisia oli vain noin puoli prosenttia väestöstä, kun 2010-luvun alussa sama prosenttiosuus oli yli kolmen eli lähes 170 000 henkilön verran. Määrän kasvuun on vaikuttanut paitsi Neuvostoliiton hajoaminen myös Suomen liittyminen Euroopan unioniin, mikä on muuttanut Suomen maahanmuuttopolitiikkaa. Vapaa liikkuminen on lisännyt niin pakolaisten, opiskelijoiden kuin työvoimasiirtolaistenkin muuttoa Suomeen. (Martikainen ym. 2013, 26; 35-37.)

Maahanmuuton kasvaessa myös keskustelu maahanmuutosta on lisääntynyt. Ennen pakolaisia Suomessa on pohdittu lähinnä ”perinteisten vähemmistöjen” kuten saamelaisten ja romanien yhteiskunnallista asemaa, välillä tunnustamalla heidän oikeutensa, välillä taas pyrkien assimiloimaan heitä suomalaiseen valtaväestöön. Nyt keskustelun kohteena ovat yhä useammat toisistaan eroavat vähemmistöt ja ihmiset. (Keskinen & Vuori 2012, 9.)

Muuttoliikkeillä paikasta toiseen onkin monenlaisia seurauksia, paitsi negatiivisia myös positiivisia, sekä yhteiskunnille että muuttajille itselleen ja heidän perheelleen (Martikainen ym. 2013, 13; 23). Julkisessa keskustelussa, mediassa ja poliitikkojen puheissa korostuvat kuitenkin yleensä lähinnä maahanmuuton ongelmat. Suurin huomio keskitetään uhkakuviiin ja taloudellisten hyötyjen ja haittojen pohdiskeluun. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvamisesta puhutaan ”tulvimisena” ja ”räjähtämisenä” ikään kuin kysymyksessä eivät olisi ihmiset ollenkaan vaan jokin hallitsematon luonnonilmiö. Maahanmuuttokeskustelijoiden joukko on kapea ja suurinta ääntä pitävät poliitikot, viranomaiset ja kriittiset nettikeskustelijat, mutta vähiten kuullaan juuri niitä, keitä asia eniten koskettaa: itse maahanmuuttajia ja heidän perheitään. (Keskinen, Tuori, Irni & Mulinari 2009, 8.)

Perheellä tarkoitetaan sosiaalista yksikköä, jossa ihmiset toteuttavat tiettyjä sosiaalisia ja kulttuurisia käytäntöjä ja uudistavat yhteisöjään. Perhe toimii ideologisen ja arvosidonnaisen keskustelun kohteena, mutta on myös käsitteellinen ja moraalinen ilmiö. Se on joukko erilaisia uskomuksia, arvoja ja aatteita, ja sen käsite on vahvasti politisoitunut. Käsitteet esimerkiksi siitä, kenellä on oikeus muodostaa legitiimi perhe, mitä tehtäviä perheellä on ja mitä merkitystä geneettisillä perhesiteillä on, vaihtelevat eri väestöryhmissä ja eri sukupolvien määrittelyissä. Kulttuuriset ihanteet ja sosiaaliset käytännöt muokkaavat perhettä. (Säävälä 2013, 102.)

Perheen ja muuton suhdetta voi tarkastella joko sisältäpäin maahanmuuttajien oman kokemuksen ja sosiaalisen todellisuuden näkökulmasta tai ulkoapäin, jolloin painottuu perhettä ja muuttoa koskettavan julkisen puheen näkökulma. Yleisesti tutkimuksen kohde on ollut ulkopuolella, julkisessa näkökulmassa, jolloin on tutkittu esimerkiksi eri sanastoja ja puhetapoja, joilla maahanmuuttajaperheestä puhutaan ja sitä, miten nämä puhetavat vaikuttavat kyseisten henkilöiden elämään. Ulkoinen todellisuus muokkaa sisäistä keskustelua perheestä ja sen identiteetistä. Pelkkä puhetapojen analyysi jättää kuitenkin tarkastelematta sosiaalisia suhteita ja niiden todellisuutta. (Säävälä 2013, 101.)

Tämä tutkimus keskittyy tutkimaan perheen määrittelyjä ja rajojen näkemistä toisen sukupolven maahanmuuttajien eli maahanmuuttajien lapsien näkökulmasta. Yleinen fokus maahanmuuttotutkimuksessa on viime aikoina siirtynyt maahanmuuttajista heidän lapsiinsa, sillä 1990-luvulla maahan tulleiden perheiden lapset ovat alkaneet aikuistua 2010-luvulla. Maahanmuuttajavanhemmilla ja heidän lapsillaan on usein erilaisia kokemuksia uudesta asuinmaastaan. Vanhemmilla ongelmat voivat liittyä esimerkiksi kielitaitoon, koulutuksen vastaavuuteen tai työelämän taitoihin, kun taas toisen sukupolven odotetaan olevan enemmän verrattavissa valtaväestön nuoriin, koska he ovat saaneet saman koulutuksen ja edellytykset. Tilanne on kuitenkin hyvin vaihteleva eri perheiden ja perheenjäsenten välillä, ja sisältää sekä onnistumisia että epäonnistumisia. (Martikainen & Haikkola 2010, 9.)

Toisen sukupolven maahanmuuttaja on terminä vaikea, koska se kattaa alleen automaattisia oletuksia ja stereotypioita, vaikka todellisuudessa kyseessä on hyvin heterogeeninen ryhmä lapsia ja nuoria erilaisista perheistä ja kulttuuritaustoista. Maahanmuuton sukupolvi ei myöskään kerro yksilön omistas kokemuksesta, identiteetistä tai elämästä mitään, mutta vaarana on, että käsitteelle annetaan tietynlaisia merkityksiä, joita sillä ei edes ole. Termi on mahdollista korvata käsitteillä ”monikulttuurinen nuori” tai ”transnationaalinen nuori”, joiden tarkoituksena on paitsi haastaa maahanmuuttajanuori-kategoriaan kuuluvia automaattisia oletuksia myös kohdistaa kiinnostuksen nuorten monenlaisia, heterogeenisiä kytköksiä kohtaan. (Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää 2009, 6.)

Monikulttuurisuuden käsitettä on kuitenkin myös kritisoitu. Se toimii kaukana nuorten omasta

todellisuudesta ja arjesta eikä tavoita heidän itse itselleen antamiaan määrittäviä. Lisäksi se korostaa turhan paljon nuorten taustaa, mitä on toisaalta pidetty positiivisena puolena, koska termi osoittaa, että monikulttuuriseen taustaan kuuluvat kokemukset voivat olla samankaltaisia kuin mitä ”valtaväestöön” kuuluvilla nuorilla on. (Harinen ym. 2009, 7.)

Käytän tässä tutkimuksessa nuorista käsitettä maahanmuuttajataustainen tai transnationaalinen nuori. Maahanmuuttajataustaisella viitataan henkilöihin, joiden vanhemmista joko molemmat tai vähintään toinen on syntynyt muualla kuin Suomessa. Transnationaalisuuden eli ylijärjestyksen käsitteellä puolestaan viitataan laajemmin erilaisiin arkisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin, jotka ylittävät valtioiden rajat.” Niin vierailut vanhassa kotimaassa kuin oman kulttuurin perinteet ja tavat pitävät yllä nuorten transnationaalisia suhteita ja arkea. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 33).

Tutkimuksen nuoret ovat haastavassa asemassa. Heitä pidetään nykyisessä kotimaassaan vieraina valtaväestöstä poikkeavan kulttuuritaustansa ja eroavan ulkonäkönsä takia, mutta he eivät kuitenkaan kuulu vanhaan kotimaahan samalla tavoin kuin vanhempansa. Nuoriin kohdistuu ristiriitaisia toiminnallisia ja kulttuurisia odotuksia, joiden välimaastossa toimiminen ei aina ole helppoa. Suomalaisen yhteiskunnan normit odottavat heiltä yhtä, perhepiirin ja suvun omat kulttuuriset vaatimukset toista. (Litja 2009, 49.)

Tutkimuksen keskiössä ovat transnationaaliset pojat. Alun perin lähdin tutkimaan juuri poikia, koska kiinnostuin maskuliinisuudesta ja sen eri puolista jo kandidaatin tutkielmaa tehdessäni. Naisten ongelmallista paikkaa on pohdittu pitkään, mutta tieteissä mies on nähty niin normina, ettei mieheyden ja maskuliinisuuden valta-asemaa ja sen ongelmia ole vielä laajasti tutkittu. Miestutkimuksen historia on lyhyt ja länsimaihin painottunut, vaikka maskuliinisuus näyttäytyy ja hegemonisoituu hyvin eri tavoin kulttuurista riippuen.

Tässä tutkimuksessa selvitän sitä, millaisia perheen ja vanhempien vaatimukset poikia kohtaan ovat ja millaisia rajoja nuorille asetetaan. Millainen on nuorten perhe ja miten sitä rakennetaan ja tehdään transnationaalisessa arjessa? Millaisia neuvotteluja pojat ja heidän perheessään tekevät? Tutkin myös sitä, mitkä näistä kamppailuista ja rajojen neuvotteluista ovat ominaisia nuorille ja kuuluvat heidän itsenäistymispyrkimyksiinsä ja mikä puolestaan on

kulttuurisesti ominaista. Perheiden todellisuus, jota tahdon tässä tutkimuksessa kuvata, rakentuu poikien puheen kautta, joten tutkimukseen ei ole otettu mukaan poikien vanhempia tai sisarusia. Tutkimuksen kohteena on poikien oma näkökulma heidän perheidensä todellisuuteen, rajoihin ja neuvotteluihin.

Luvussa kaksi esittelen yleistä teoriaa perheestä, maahanmuutosta, sukupolvista ja transnationaalisuudesta. Kerron siitä, mikä perhe oikein on ja millaisilla eri tavoilla sitä voi määritellä. Esittelen myös piirteitä, joiden koetaan liittyvän maahanmuuttajataustaisiin ja monikulttuurisiin perheisiin ja sitä, miten transnationaalisuus todellisuudessa näiden perheiden arjessa näkyy. Lisäksi avaan enemmän maskuliinisuuden käsitettä.

Tutkimus on toteutettu haastattelututkimuksena. Luvussa kolme käydään läpi, miten haastatteluaineisto on muodostunut ja mitä erilaisia menetelmiä olen käyttänyt analysoidessani sitä.

Luvun neljä analyysiosuus keskittyy ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: mikä on perhe ja miten sitä rakennetaan. Kerron siitä, miten pojat puhuvat oman perheensä arjesta ja sen käytännöistä ja siitä, millainen heidän rajat ylittävä transnationaali perheensä ja sukunsa on. Luvun viimeisessä kappaleessa keskityn siihen, millaisia rajanvetoja perheen sisällä tehdään ja miten sukupolvet kykenevät neuvottelemaan toistensa kanssa konfliktitilanteissa.

Analyysiluvussa viisi keskityn niihin aiheisiin, jotka saattavat perheen sisällä kärjistyä konflikteiksi. Haastatteluaineistosta esille nousivat etenkin keskustelut kotiintuloajoista, seurustelusta ja seksistä sekä koulutuksesta ja nuorten tulevaisuuden suunnitelmista. Analysoin paitsi sitä, millaisia konfliktit ovat, myös sitä, millä tavalla niistä neuvotellaan ja miten niitä ratkaistaan.

Haastatteluaineisto ei koskaan tule tulkituksi täydellisesti loppuun (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 29), vaan keskustelua aineiston kanssa on mahdollista jatkaa loputtomiin. Tässä tutkimuksessa tarkastellut ilmiöt sisältävät vielä paljon sellaista, jonka tutkimista voi jatkaa ja laajentaa erilaisiin näkökulmiin. Johtopäätökset-luvussa vedän yhteen tulokset ja tuon esiin tutkimuksen johtopäätökset ja sen, mitä huomioita tätä tutkimusta tehdessä heräsi.

Käsittelen myös tulevan tutkimuksen tarpeita ja mahdollisia näkökulmia, joita aiheeseen voi ottaa.

2. PERHE, MAAHANMUUTTO, TRANSNATIONAALISUUS JA MASKULIINISUUS

2.1. Perhe ja sukupuoli

Tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomessa oli vuonna 2016 lähes 1,5 miljoonaa perhettä. Omissa tilastoissaan Tilastokeskus määrittelee perheen muodostuvan yhdessä asuvista avio- tai avoliitossa olevista tai parisuhteensa rekisteröineistä henkilöistä sekä heidän lapsistaan. Perheeksi lasketaan myös jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä ne avio- ja avopuolisot tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. (SVT 2017) Perinteisesti käsitys oikeanlaisesta perheestä onkin ydinperhe, joka koostuu heteroavioparin ja heidän biologisten lastensa muodostamasta perheestä. Tietyntyyppiset ihmissuhteet, esimerkiksi avioliitto, ja käytännöt, kuten vanhempien hoivanpito jälkeläisistään, tulkitaan automaattisesti perheeseen liittyviksi (Yesilova 2009, 17; Nätkin 2013, 17).

Perheen käsite on niin arkipäiväinen ja jokaista koskettava, että se otetaan usein itsestäänselvyytenä ja kyseenalaistamattomana, vaikka todellisuudessa käsitys perheestä on vain yksi historian tuottama tapa järjestää sukupolvi- ja sukupuolisuhteita. Se, millaiset perhesuhteet ja -käytännöt esitetään toimivina ja hyväksytyinä, riippuu aina yhteiskunnan kulttuurisista ja sosiaalisista normistoista. Perhesuhteiden säätelyyn vaikuttavat samanaikaisesti niin biologiset, sosiaaliset, taloudelliset, moraaliset, emotionaaliset kuin lainsäädännöllisetkin ulottuvuudet. (Sevón & Notko 2008, 13; Peltola 2014, 22.)

Myös perheiden sisällä elää erilaisia valtahierarkioita, joita kulttuuriset ja yhteiskunnalliset normit, odotukset ja ihanteet ovat muokanneet. Nämä valta-asetat määrittävät perheen sosiaalisia rooleja ja vaikuttavat sukupolvien ja sukupuolten välisten vastuiden ja velvollisuuksien jakautumiseen. (Sevón & Notko 2008, 20-21.)

Perhesuhteissa eletään naisina ja miehinä, tyttöinä ja poikina, ja sukupuolten erilaiset odotukset tulevatkin vahvasti esiin perhe-elämän ja vanhemmuuden kentällä, jossa naisia ja miehiä varten on rakentunut erilaisia rooleja. Sukupuoliin liitetään erilaisia normeja ja odotuksia, ja eri sukupuolilla nähdään olevan eri tapoja olla, toimia, tahtoa ja tietää. (Kuronen & Hokkanen 2008, 28.)

Kasvatus mahdollistaa samankaltaisten roolien ylläpysymisen sukupolvien välillä. Kasvatus koostuu arkipäiväisistä, toistuvista ja sukupuolittuneista merkityksistä. Käytännöt voivat esimerkiksi vahvistaa tyttöjen kiltteyttä ja poikien toiminnallisuutta. Tämä johtaa siihen, että juuri tyttöjen ajatellaan auttavan kotona, kun taas pojan aggressiivista ja vallatonta puolta pidetään luonnollisena ja hänen oletetaan käyttäytyvän sen mukaan. (Naskali 2010, 279.)

Vastuun kantaminen perheen sisällä onkin edelleen sukupuolittunut niin, että naisilla nähdään olevan suurempi vastuu perheen hoivaamisesta. Viime aikoina kuitenkin myös miesten on odotettu käyttäytyvän naistapaisemmin kuin ennen ja täten myös ottavan isomman roolin perhesuhteiden ylläpitämisessä. (Kuronen & Hokkanen 2008, 28.)

Tyypillisen ydinperheen ideaalimalli on modernisaation myötä alkanut murtua. Uusperheet, eroperheet, yksinhuoltajaperheet, lapsettomat perheet, sateenkaariperheet ja maahanmuuttajaperheet haastavat vanhaa yksiulotteista käsitystä perheestä ja siitä, kuka perheeseen kuuluu. (Yesilova 2009, 17.)

Perheessä onkin biologisten suhteiden lisäksi kyse myös valinnoista sen suhteen, ketkä lasketaan perheeseen kuuluviksi tai kenellä ylipäätään on oikeus kuulua siihen. Perhettä tuotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä perheenjäsenten että muiden merkitykselliseksi katsottujen tahojen kanssa. Perheen muodostumista ja toimintaa pitävät yllä niin perinteet, kertomukset, uskomukset ja puhutavat, mutta myös konkreettiset asiat kuten perheenjäsenten valokuvat, joita asetetaan olohuoneen hyllyyn tai omaan lompakkoon. (Forsberg 2003, 9; Sevón & Notko 2008, 18; Peltola 2014, 22.)

Perheeksi ei siis välttämättä mielletä enää vain niitä henkilöitä, joiden kanssa jaetaan sama kotitalous, vaan perhe voi laajentua kodin ulkopuolelle ulottamaan sisälleen esimerkiksi

kaukana asuvat sukulaiset tai jopa hyvin läheiset ystävät. Perhettä määrittää ennemminkin yhteinen historia ja yhdessä neuvotellut vastuut kuin pelkkä fyysinen läheisyys. Välimatkasta huolimatta perhesuhteita ylläpidetään ja niistä huolehditaan yhtä lujasti kuin konkreettisen kodin seinien sisäisistä suhteista. (Forsberg 2003, 9-11; Peltola 2014, 114-115, 147.)

Perheeseen liitetään yleensä positiivisia mielikuvia: sitä kuvataan jatkuvuuden, kuulumisen, rakkauden ja turvallisuuden kautta. Perhe-elämään liittyy kuitenkin myös konflikteja ja ristiriitoja. Perhe tarjoaa jäsenilleen turvaverkon, mutta samalla se kokoaa yhteen jäseniä, joilla on toisistaan eroavia intressejä ja jotka pyrkivät neuvottelemalla rajoista ja suhteista lisäämään omia mahdollisuuksiaan ja toimintavalmiuksiaan. Kamppailut johtuvat perheenjäsenten erilaisista liikkumavapauksista, jotka riippuvat niin perheenjäsenten iästä kuin sukupuolestakin. Neuvottelun kohteet ja aiheet vaihtelevat tilanteiden ja perheenjäsenten mukaan, mutta perhesuhteet eivät ikinä tule olemaan lopullisesti ”valmiita” vaan neuvottelu niistä jatkuu. (Peltola 2014, 23-24.)

Perheeseen liitetyt positiiviset mielikuvat koskevat kuitenkin vain yhteiskunnan yleisesti hyväksymien normien sisäpuolelle mahtuvia perheitä ja perheenjäseniä. Hegemoniasta poikkeavat perheet määrittyvät epänormaaleiksi ja ongelmallisiksi. Esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden nähdään asettuvan normien ulkopuolelle, kun heitä peilataan vasten suomalaisen vanhemmuuden ja perheen ideaalia. Heidän taloudellinen asemansa on usein heikompi, ja heidän nähdään pitävän kiinni omista traditionaalisista perinteistään ja kasvatuksesta. Valtaväestöön kuuluvalle nuorelle perhe on häntä tukeva ympäristö, mutta vastaavasti maahanmuuttajanuoren perhe saatetaan nähdä riskinä, joka vaikuttaa hänen sopeutumiseensa suomalaiseen yhteiskuntaan. (Peltola & Honkasalo 2010, 120.)

2.2. Maahanmuuttajat ja heidän perheensä

Maahanmuuttaja-käsitteellä viitataan ulkomailla syntyneeseen henkilöön, joka on muuttanut Suomeen joko toistaiseksi tai pysyvästi. Arkikeskustelussa maahanmuuttajiksi nimitetään usein myös maahanmuuttajien lapsia, ”toista sukupolvea”, jotka eivät kuitenkaan ole muuttaneet maasta toiseen tai ovat tehneet sen hyvin nuorina vanhempiensa mukana. Terminä

”maahanmuuttaja” onkin problemaattinen, koska se kategorisoi yhden termin alle ominaisuuksiltaan täysin heterogeenisiä ihmisiä, jotka ovat lähtöisin eri kulttuureista, erilaisista sosiaalisista taustoista ja tulleet maahan täysin eri syistä. Termi myös antaa puheen kohteelle automaattisesti ominaisuuksia ja piirteitä, joita hänellä ei välttämättä ole. (Martikainen & Haikkola 2010, 10-11; Rastas 2007, 21-22.)

Maahanmuuttajan kategoria ulottuukin syvemmälle kuin vain konkreettiseen muuttoliikkeeseen maasta toiseen. Siihen liittyy ajatus tietyistä marginaalisista positioista (Rastas 2007, 34). Sana maahanmuuttaja kuvaa vierautta valtaväestön ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden välillä eikä tämä vieraus täysin katoa uusien, Suomessa syntyneiden sukupolvien mukana. (Haikkola 2012, 22; Souto 2011, 24.)

Maahanmuuttajaperheisiin liitetään usein erilaisia ominaisuuksia kuin valtaväestön perheisiin. Perheitä pidetään yhteisöllisimpinä, ja ne nähdään vahvasti toisistaan riippuvaisina, lojaaleina ja mukautuvaisina muiden yhteisön jäsenten toiveisiin. Perheissä korostuu keskinäinen auttaminen. Nuoriin kohdistetaan odotuksia siitä, että he asuvat pitkään kotona, avioituvat vanhempien hyväksymän kumppanin kanssa ja tukevat ikääntyneitä vanhempiaan. Yhteisön tarpeet menevät omien edelle, kun puolestaan yksilökeskeisemmät länsimaiset yhteiskunnat korostavat enemmän omaa valintaa ja yksilön riippumattomuutta sekä lasten ja nuorten varhaista itsenäistymistä ja kriittistä ajattelua. (Alitolppa-Niitamo 2010, 49.)

Todellisuudessa perheiden tai yksilöiden väliset erot eivät ole näin huomattavia vaan niitä kannattaa käyttää pikemminkin suuntaviivoina hahmottamaan sitä, millaisia erilaisia odotuksia perheelle ja yksilölle asetetaan. Kaikista yhteiskunnista löytyy piirteitä kummastakin ääripäästä. Esimerkiksi vastavuoroiset, ydinperheen ylittävät perhesuhteet ovat tärkeitä myös länsimaalaisissa perheissä ja yhteiskunnissa, vaikka niiden stereotyyppisesti ajatellaan enemmän korostavan yksilön etua. Odotukset vaihtelevat paitsi perheen myös etnisen taustan, sosiaaliluokan, elinympäristön ja elämäntilanteen mukaan. (Alitolppa-Niitamo 2010, 50; Peltola 2014, 26.)

Tällaisissa luokitteluisissa ja erotteluissa onkin ongelmana se, että ne lajittelevat ihmisiä tiukasti eri hierarkioihin, ”meihin ja muihin”, ja vahvistavat tällöin eroa eri kulttuurien välillä.

Tällöin helpommin hyväksytyksi tulevat ihmiset, joiden tausta ja juuret ovat länsimaissa ja länsimaisessa kulttuurissa. Hierarkian alatasoille jäävät ne, jotka poikkeavat normista. Usein luokitteluja tehdään kysymättä sen tarkemmin yksilöiden taustasta vaan heidät sijoitetaan tiettyyn ryhmään esimerkiksi ulkonäöllisten piirteidensä perusteella. (Haikkola 23, 2012.)

Kaikilla transnationaaleilla perheillä ei ole pakolaismenneisyyttä vaan maasta toiseen muutetaan myös vapaaehtoisesti esimerkiksi työn, opiskelujen tai rakkauden perässä (Bryceson & Vuorela 2002, 7). Suomeen muuton yleisimmän syyn arvioidaan olevan perhesiteet. Maahanmuuttoprosessissa perhe onkin keskeinen tekijä. Kysymykset siitä, kuka muuttaa, kuka jää, minne muutetaan ja milloin, ratkaistaan perheyhteisön hyvinvointia silmällä pitäen. Ydinperhe voi muuttaa yhdessä maasta toiseen, kysymyksessä voi olla perheenyhdistäminen tilanteessa, jossa yksi jäsen on jo muuttanut ja muut seuraavat perässä, tai muutto voi liittyä eri maissa asuvien henkilöiden avioitumiseen ja yhteenmuuttoon. (Säävälä 2013, 17; Peltola 2014, 102.)

Mediassa maahanmuuttajista ja maahanmuuttajaperheistä uutisoidaan ja puhutaan kaksijakoisesti. Terrorismin uhka ja sen vastatoimet ovat johtaneet siihen, että maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista ja pakolaisista muodostuu ongelmasuuntainen kuva. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena ilmiönä lähinnä silloin, kun se on näkyvillä esimerkiksi etnisinä ravintoloina tai erilaisina kulttuuritapahtumina – tai silloin kun maahanmuuttajat vievät ne “meidän työt”, joita emme olisi itse halunneet tehdä. Transnationaali perhe asetetaan vastakkain ensisijaisuutta ja ydinperhettä korostavan länsimaisen perhemallin kanssa. (Horsti 2005, 11; Peltola 2014, 26.)

Koska etniseltä taustaltaan suomalaisista poikkeavat perheet määritellään epäilyttäväksi, vaikuttaa tämä ajatus siihen, miten transnationaalit nuoret ja vanhemmat puhuvat perheestään ja miten he itse määrittelevät suhdettaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Vähemmistöön kuuluvien ryhmien jäsenille oma koti ja perhe saattavat olla ainoa turvallinen paikka, joka on vapaa rasismista ja ulossulkemisen kokemuksista, mutta media ja tutkimus keskittyvät enemmän erontekoon ja konflikteihin ja jättävät tällöin vähemmälle huomiolle perheen sisäisestä yhtenäisyydestä saadut positiiviset vaikutukset. (Peltola, Keskinen, Honkasalo & Honkatukia 2017, 535.)

Integraation eli maahanmuuttajaperheen kotouttamisen aiheuttamat ongelmat ja haasteet ratkeavat perheen sisällä osin erilaisella vauhdilla, kun nuorempi sukupolvi ja heidän vanhempansa omaksuvat piirteitä uudesta kulttuurista ja luopuvat vanhoista eri tahtiin. Tätä erilaista kulttuurien sekoittumisen ilmiötä nimitetään termillä akkulturaatio. Perheen sisällä akkulturaatio vaikuttaa niin perheen vuorovaikutussuhteisiin, perheenjäsenten hyvinvointiin, vanhemmuuteen ja lastenkasvatukseen kuin myös lasten ja nuorten kehitykseen. Akkulturaatiosta on kysymys silloin, kun perheen lapset oppivat uuden kielen vanhempiaan nopeammin. Myös yhteiskunnan käytännöistä tulee heille usein tutumpia kuin heidän vanhemmilleen. Tätä edesauttavat lasten sosiaaliset kontaktit, esimerkiksi koulussa luodut tuttavuudet ja ystävyudet. (Alitolppa-Niitamo 2010, 45-46; Peltola 2014, 27-28.)

Eritahtinen akkulturaatio voi aiheuttaa eroja arvoissa ja käyttäytymismalleissa, mikä saattaa johtaa sukupolvien välisiin ristiriitoihin ja konflikteihin. Perheen sisäisiin ongelmiin voivat kuitenkin johtaa myös vanhempien maahanmuuton takia kokema stressi sekä työtilanteen aiheuttamat taloudelliset huolet. Konflikteissa ei aina olekaan kyse vain vaikutteiden eritahtisesta saamisesta vaan myös perheen elämäntilanteesta ja vanhemmuuteen tai nuorten kehitykseen liittyvistä prosesseista. Sukupolvien välisiä arvoeroja löytyy jokaisesta perheestä, kulttuuriryhmästä riippumatta, kun vanhempi sukupolvi pyrkii vahvemmin ylläpitämään olemassa olevia normeja ja odotuksia, joita nuorempi sukupolvi haastaa. (Alitolppa-Niitamo 2010, 52-53.)

Todellisuus ja perheiden sisäiset ongelmat eivät siis olekaan niin ongelmallisia kuin millaiseksi tutkimukset ja media niitä ajoittain kuvaavat. Esimerkiksi Tanskassa etniseen vähemmistöön kuuluvista nuorista 70 prosenttia on kertonut, ettei heillä ole ollut ongelmia perheensä sisällä esimerkiksi seurusteluun tai seksiin liittyvissä asioissa. Ainoastaan seitsemällä prosentilla haastatelluista nuorista oli ollut vakavia konflikteja aiheista. Perhe voikin toimia tärkeänä tukena uudessa, joskus jopa vihamielisessä ympäristössä. Jaetut kokemukset yhdistävät perhettä ja vahvistavat perheenjäsenten välistä solidaarisuutta. (Peltola ym. 2017, 534-535; Alitolppa-Niitamo 2010, 46.)

Perheen sisällä yhteiskunnasta toiseen siirtyminen merkitsee neuvottelua siitä, miten uuden yhteiskunnan vaatimukseen voi vastata ja miten kotimaan arvoja kyetään samalla säilyttämään sukupolvelta toiselle. Vanhoja kulttuurisia käytäntöjä ei oteta sellaisenaan käyttöön vaan niitä muokataan, neuvotellaan, määritellään ja järjestellään uudelleen, haastetaan ja joskus myös hylätään kokonaan. (Alitolppa-Niitamo 2010, 51; Peltola 2014, 26-27.)

2.3. Transnationaalisuus perheiden sisällä

Suomalainen yhteiskunta on muuttumassa aiempaa monikulttuurisemmaksi, mikä tarkoittaa sitä, että perinteinen suomalainen identiteetti on murroksessa. Muutos on havaittavissa myös yleisemmällä tasolla. Euroopan ja koko maailman monikulttuuristuminen ja yhdistyminen vaikuttavat siihen, miten kansalaisuutta ja kansallisuutta koetaan ja millaisen merkityksen se saa ihmisten arjessa. Globalisaatioon liittyvä ihmisten, tavaroiden ja ideoiden virta on heikentänyt kansallisvaltion kulttuurin vaikutusta ihmisten elämässä. Tämä globaali kulttuurillisten vaikutteiden törmäys on havaittavissa etenkin transnationaaleissa perhesuhteissa, jotka ylittävät monien valtioiden rajoja. (Rastas 2007, 42-43; Haikkola 2012, 22-23).

Anna Rastas on väitöskirjassaan *Rasismi lasten ja nuorten arjessa* (2007) tutkinut tässä yhteydessä käyttämäni transnationaalisuuden käsitettä. Transnationaalisuudesta, joka toisinaan suomennetaan ylirajaisuudeksi, on puhuttu erityisesti muuttoliikkeitä ja ihmisten liikkuvuutta käsittelevissä tutkimuksissa (Rastas 2007, 12), mutta se soveltuu myös ihmisten taustan, siteiden ja identiteetin pohtimiseen. Käsite pitää sisällään ajatuksen kansallisten ja valtiollisten rajojen ylittämisestä eli siitä, että tutkimuksen kohteilla on nykyisen kotimaansa lisäksi muitakin paikkoja, joihin he identifioituvat. Näille siteille annetaan erilaisia merkityksiä ja ne myös määrittävät ihmisen mahdollisuuksia kuulua jonnekin. Transnationaalit siteet kytkevät ihmisiä niin paikkoihin, toisiin ihmisiin kuin eri kulttuureihin. (Rastas 2007, 22-25.)

Transnationaalisuutta tutkittaessa on huomattava, että kaikilla ihmisillä etnisestä taustasta riippumatta, myös kantasuomalaisilla, on rajojen yli ulottuvia siteitä esivanhempiensa kautta.

Suurimmalla osalla ihmisistä ei kuitenkaan ole tietoa sukujuuristaan näin monen sukupolven päähän eivätkä nämä siteet koskaan tule esille. Omia ylijäisiä suhteita ei ole tarvinnut sen enempää pohtia tai vaalia, eikä niillä ole mainittavaa merkitystä ihmisen identiteetin kannalta. Maahanmuuttajataustaisilla perheillä elämä kuitenkin ulottuu väkisinkin laajemmalle kuin vain nykyisen kotimaan rajojen sisään (Haikkola 2012, 23). (Rastas 2007, 28.)

Globalisaatio on muuttanut kotimaan määrittelyä ja merkitystä. Siinä, missä ennen identiteetti on kytkeytynyt tiukasti suhteessa omaan kotimaahan fyysisenä alueena, on nykyään tyypillisempää, että ihmiset ovat jatkuvasti liikkeellä ja vaihtavat kotipaikkaansa. Alkuperän, kotimaan ja oman kulttuurin käsitteet ovat entistä monimutkaisempia määritellä. (Malkki 2012, 25.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja vanhempien asema transnationaalisissa suhteissa on toisistaan poikkeava. Lapset ovat se tekijä, joka konkreettisesti kiinnittää perheen Suomeen, koska Suomessa on lasten koulu, heidän kaveripiirinsä sekä heidän oletettu tulevaisuutensa. Toisen sukupolven osallistuminen rajat ylittäviin suhteisiin ei olekaan yhtä aktiivista kuin ensimmäisen. Vanhemmat kuitenkin pyrkivät aktiivisesti ylläpitämään lähtömaansa kulttuuria, historiaa, elämäntapaa ja perinteitä opettamalla niitä lapsilleen. Lapset ja nuoret kasvavat ympäristössä, jossa vanhemmat ovat yhteydessä lähtömaahan, joten he omista toimistaan riippumatta elävät jatkuvaa transnationaalisten käytäntöjen arkea. Toinen sukupolvi ei kuitenkaan peri transnationaalisia suhteita suoraan, vaan rakentaa niitä uudelleen omista lähtökohdistaan. (Haikkola 2012, 24, 30-31.)

Erityisen tärkeää kulttuurin ja perheverkoston ylläpitämisen kannalta ovat vierailut ja niiden mahdollistama sukulaisten tapaaminen ja paikkojen kohtaaminen. Vasta fyysinen matkustaminen nolaa perheenjäsenten välisen etäisyyden ja vahvistaa toisen sukupolven kuuluvuutta transnationaaliseen perheeseen. Se antaa paitsi mahdollisuuden koskettaa rakkaita ihmisiä, myös uudenlaisen siteen paikkaan, jonka voi nyt nähdä, kuulla, haistaa ja tuntea kaikilla aisteillaan. (Haikkola 2012, 35-36.)

Vierailujen lisäksi erilaisia suhteita ylläpitäviä tekoja ovat esimerkiksi rahalähetykset perheenjäsenten välillä, omankielisten televisio-ohjelmien katseleminen ja lähtömaan uutisten

seuraaminen, vanhan kotimaan kielen käyttäminen perheen kanssa keskustellessa sekä yksilön subjektiivinen kokemus kodista. (Haikkola 2012, 30.)

Suureen rooliin perhesuhteiden ylläpitämisessä on noussut viimeaikainen nopea teknologinen kehitys. Siirtolaiset ja maahanmuuttajat ovat olleet aina jollain tapaa yhteydessä lähtömaahansa, mutta viestintäteknologian kehittyminen ja halvempi matkustaminen ovat tehneet yhteydenpidon aiempaa nopeammaksi ja helpommaksi. Teknologiset muutokset kaventavat sosiaalista etäisyyttä perheenjäsenten välillä ja tekevät arkisen yhteydenpidon helpommaksi. (Haikkola 2012, 27-28.)

Perhettä ja sukulaisuutta pyritään ylläpitämään konkreettisoin keinoin, mutta määrittelyssä roolinsa on myös kuvitteellisuudella. Perheiden hajaantuminen eri puolille maailmaa voi johtaa siihen, ettei perheverkoston jäseniä välttämättä koskaan pääse tapaamaan kasvotusten, ja suhteita ylläpidetään ainoastaan kuulumisten vaihdon, puhelinsoittojen ja kirjeenvaihdon avulla. Perhe ja suku voivatkin olla myös kuviteltu yhteisö. Etenkin toisen sukupolven kohdalla mahdollista on tilanne, jossa sukuun lasketaan kuuluvaksi ihmisiä, joita ei koskaan fyysisesti tavata. (Bryceson & Vuorela 2002, 10; Vuorela 2002, 76.)

Suhde perheeseen, ydinperheeseen tai kaukaisempaan perheeseen, määrittelee nuorten identiteettiä, oli suhde sitten vahva tai heikompi. Perheiden välillä onkin paljon vaihtelua siinä, kuinka tiiviisti kaukaisemmat sukulaiset ja perheenjäsenet osallistuvat perheen elämään, ja kuinka vahvan suhteen nuoret luovat vanhempiensa lähtömaahan ja kulttuuriin (Peltola 2014, 116). Osallistumattomuus ei aina johdu nuorten kiinnostuksen puutteesta vaan siitä, että nuori on jäänyt eri maihin hajaantuneen perheverkon ulkopuolelle eikä onnistu luomaan sidettä siihen. Tällöin ulkopuolisuus voi aiheuttaa pahoinvointia ja jättää nuoren osattomaksi perheen tuesta. (Haikkola 2012, 8.)

Perheet eivät pysy jatkuvasti samanlaisena vaan rajat vaativat jatkuvaa sosiaalisten suhteiden neuvottelua ja uudelleen järjestelyä. Välimatka, sekä fyysinen että ajallinen, jäsentää epäsymmetrisesti suvun jäsenten keskinäisiä suhteita. Suvut myös laajenevat jatkuvasti, kun perheisiin syntyy lisää lapsia. Myös näiden uusien suhteiden paikka perheessä on neuvoteltava. (Hautaniemi 2004, 176.)

Transnationaalisten suhteiden säilymiseen vaikuttavat paitsi perheen omat toimet ja nuorten aktiivisuus myös kansallisvaltion politiikka maahanmuuttoon ja maahanmuuttajien integraatioon. Valtioiden väliset suhteet voivat joko rajoittaa tai helpottaa siirtolaisten ylijärjestyksen toiminnan mahdollisuuksia. Yksittäinen kansallisvaltio saattaa sulkea pois tai jopa mitätöidä maahanmuuttajaperheiden perhe- ja sukulaissuhteita toiminnallaan (Hautaniemi 2004, 176). Transnationaalisten suhteiden ylläpidolle suuri haaste onkin valtioiden poliittisten rajojen ylittäminen. (Haikkola 2012, 29.)

2.4. Pojat, miehet ja maskuliinisuus

Kuten edellä mainitsin, perheiden sisällä on erilaisia valtahierarkioita, joita kulttuuri ja yhteiskunta ovat muokanneet. Valta-asetat vaikuttavat sukupolvien suhteisiin ja vastuiden jakamiseen, mutta myös siihen, miten eri sukupuoliä kohdellaan. Sukupuoliin liitetään eri odotuksia ja normeja, erilaisia tapoja olla ja toimia. (Kuronen & Hokkanen 2008, 28.)

Sukupuolta voi tarkastella biologisesta lähtökohdasta, kuten se usein arjessa tehdään. Tällöin nainen ja mies on erotettu kahdeksi vastakkaiseksi sukupuoleksi, jotka poikkeavat toisistaan paitsi fyysisiltä myös henkisiltä ominaisuuksiltaan. Näiden kahden erilaisen ruumiin nähdään johtavan myös kahteen erilaiseen ihmisen kategoriaan, joista toiselle eri asiat ovat sallitumpia kuin toiselle. Esimerkiksi naiselle tunteiden ilmaisun nähdään olevan hyväksytympää, kun miestä puolestaan koskevat fyysisyyden, voiman ja vahvuuden vaatimukset. (Jokinen 2000, 24.)

Sukupuolten erojen pohjana eivät kuitenkaan ole vain biologiset ja fyysiset erot vaan myös ympäröivä kulttuuri. Sukupuoli sijaitsee kehon fyysisten ominaisuuksien lisäksi puheessa, ajattelussa, vaatteissa, eleissä, ilmeissä, tyyliissä. Sitä, missä määrin eroja määrittää biologia, missä puolestaan ympäröivä kulttuuri ja sosiaalinen ympäristö, ei voida täsmällisesti määrittää. (Jokinen 2000, 205-208.)

Maskuliinisuutta ja feminiinisuutta tuotetaan yhteiskunnallisissa rakenteissa. Kyse ei ole

perimästä, joka on lapsen geeneissä valmiina jo hänen syntyessään vaan sosiaalisista malleista, jota omaksutaan kasvaessa. Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat molemmat prosesseja, joka sijaitsevat tietyssä ajassa ja paikassa, tietyissä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa rakenteissa. (Jokinen 2008, 13-14; Jokinen 2000, 210-211.)

Tapoja esittää ja käsittää sukupuolisuutta säätelevät ympäristön vuorovaikutussuhteet, joissa nuoret miehet rakentavat omaa sukupuolista identiteettiään. Koulupoikien sosiaalisista suhteista suurin osa tapahtuu nimenomaan kouluympäristössä (Manninen 2012, 202), mutta myös perhe ja suku vaikuttavat siihen, miten omaa sosiaalista ympäristöä ja todellisuutta tulkitaan. Myös media rakentaa käsitystä oikeanlaisesta, hyväksytystä tavasta olla mies. (Honkatukia & Suurpää 2012, 126-127.)

Maskuliinisesti oikeaksi tavaksi käyttäytyä ja olla määritellään muun muassa kilpailunhalu, itsekontrolli, kovuus, vallanhalu, itsenäisyys, aggressiivisuus, joskus jopa väkivaltaisuus, voimakkuus, aktiivisuus, järki ja älykkyys (Jokinen 2000, 209-210). On otettava huomioon, että maskuliinisuus ei ole sama asia kuin mieheys, vaan maskuliiniseksi nähtyjä persoonallisuudenpiirteitä voi esiintyä myös naisilla, samoin feminiinisiä piirteitä voi esiintyä miehen persoonassa (Sipilä 1994, 53).

Erilaiset maskuliinisuudet asettuvat keskenään hierarkkiseen suhteeseen. Kulttuurisesti hyväksytyimmistä ja arvostetuimmista maskuliinisuudesta käytetään hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä. Sillä viitataan yhtenäiseen käsitykseen ja yleisesti hyväksytyyn ja tuettuun patriarkaaliseen näkemykseen miehen sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Hegemoninen maskuliinisuus viittaa tämän ideaalimaskuliinisuuden johtavaan asemaan kulttuurissa, ja mallin mukaisesti toimivien miesten hallitsevaan asemaan suhteessa paitsi kaikkiin naisiin myös muihin miehiin. Miehillä hegemoninen maskuliinisuus merkitsee tavoitteita, joihin on pyrittävä. Se on jotakin, jota on hankittava ja jota kohti on mentävä. (Jokinen 2000, 213-215; Honkatukia & Suurpää 2010, 127.)

Arvostettu maskuliinisuus ansaitaan käyttäytymällä oikealla ja hyväksytyllä tavalla. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan miehuutta täytyy jatkuvasti näyttää ja todistaa uudelleen. (Jokinen 2000, 210-211.)

Suurin osa miehistä ei koskaan saavuta hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia vaikka tavoitteleekin sitä. Nämä seuraajat ja kannattajat kuitenkin osaltaan tukevat ja ylläpitävät hegemoniaa, koska heille siihen sisältyy lupaus mahdollisuudesta saavuttaa hallitseva asema. (Jokinen 2000, 220.)

Koska maskuliinisuus rakentuu aina erilaisena eri kulttuureissa, monikulttuurisessa ympäristössä on olemassa useita erilaisia miehenä olemisen tapoja ja ehtoja. Tällöin ei ole täysin selvää, millaisia malleja nuoret itse pitävät tavoiteltavina ja arvokkaina. Osa tämänkin tutkimuksen haastatelluista nuorista on syntynyt Suomeen ja asunut koko ikänsä Suomessa, osa puolestaan muuttanut vasta myöhemmin. Tällä on vaikutus siihen, millaisena suomalaisen miehen maskuliinisuus ja sen tavat tulkitaan esimerkiksi vanhempien kulttuurin tai oman isän ja suvun maskuliinisuutta vasten. Perhepiiri ja kaverit voivat puolestaan arvostaa pojilta yhtä aikaa erilaisia käyttäytymismalleja ja olemisen tapoja. Erilaiset ja yhtä aikaa esiintyvät maskuliinisuuden mallit voivat olla epävarmuutta luovia ja ahdistavia, mutta osalle pojista myös voimaannuttavia ja vapauttavia. (Honkatukia & Suurpää 2011, 128.)

3. AINEISTO

3.1. Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimukseni aineistona käytän Generational negotiations, social control and gendered sexuality (GENESO) -projektia varten koottua haastatteluaineistoa. GENESO-projekti tutki sukupolvien välisiä neuvotteluja, sosiaalista kontrollia ja sukupuolistunutta seksuaalisuutta vuosien 2012-2016 aikana. Oma aineistoni perustuu hankkeessa kerättyihin nuorten haastatteluihin. Haastattelujen teemat käsittelivät niin monikulttuurisessa ympäristössä elämistä ja asumista, rasismin kokemuksia, nuorten välisiä suhteita, koulunkäyntiä, ylijäisiä perhesuhteita kuin myös seurusteluun ja seksiin liittyviä mielipiteitä. Hankkeessa toteutettiin myös nuorille suunnattu survey-kysely sekä vanhemmille tehtyjä haastatteluja kasvatuksesta monikulttuurisessa ympäristössä.

Itse päädyin GENESO-projektin pariin sattumalta huomattessani yliopiston sähköpostilistalla hakuilmoituksen tutkimusavustajan paikkaan. GENESO-projektin aineistot mahdollistivat monenlaisten tutkimuskysymysten esittämisen, joten kiinnostukseni heräsi. Kirjoitin kandidaatin tutkielmani maskuliinisuudesta ja olin suunnitellut jatkavani aiheesta gradun parissa, joten etenkin tutkimukseen liittyvät seksuaalisuuden ja sukupuolen teemat tuntuivat minulle läheisiltä.

Haastattelut GENESO-projektia varten toteutettiin varsinaissuomalaisessa yläkoulussa. Haastateltavat olivat 9. luokkalaisia nuoria, joista noin 60 prosentilla oli transnationaalit juuret. Loput haastateltavat olivat valtaväestöön kuuluvia suomalaisnuoria. Haastateltaviin kuului sekä poikia että tyttöjä. Haastattelut toteutettiin nuorten koulun tiloissa oppitunnin aikana. Keskimäärin jokaiseen haastatteluun kului aikaa noin tunti.

Toteutimme haastattelut yhdessä projektin toisen tutkimusavustajan kanssa. Lähdimme lähestymään haastateltavia tapaamalla erikseen kaikki kyseisen koulun 9. luokkalaiset luokka kerrallaan. Tapaamisissa kerroimme GENESO-projektista ja haastattelumme tarkoituksesta. Kaikkia luokan oppilaita pyydettiin osallistumaan, mutta oppilaat itse saivat valita, tahtovatko he osallistua haastatteluun. Oppilaiden oma suostumus osallistua riitti, sillä tieteen eettisten ohjeiden mukaan 15-vuotiaat voivat itse päättää suostumuksestaan eikä heidän vanhemmiltaan tarvitse kysyä lupaa. Tämä oli myös koulun kanta. Vanhempia oli kuitenkin kirjeitse informoitu haastattelusta ja sen teemoista.

Nuoret saivat valita tahtovatko he osallistua haastatteluun yksin vai parin kanssa. Valtaosa nuorista tahtoi mieluummin osallistua ystävänsä kanssa. Tämä piti ottaa huomioon tutkimusta tehdessä, sillä parihaastattelujen tekemisessä ja analysoimisessa on omat haasteensa verrattuna yksilöhaastatteluihin. Haastattelut venyvät usein pidemmiksi, mutta toisaalta haastateltavien tavoittaminen ja tutkimuksen esittely useammalle ihmiselle samalla kerralla on helpompaa ja nopeampaa (Sulkunen 1998, 264). Kohdallamme positiiviseksi puoleksi nousi etenkin haastateltavien helpompi saatavuus, sillä harva nuori vaikutti halukkaalta osallistumaan haastatteluun yksin. Tähän saattoi vaikuttaa moni asia: ehkä nuoret eivät kokeneet haastattelua tarpeeksi mielenkiintoiseksi, toisaalta se saattoi vaikuttaa jopa liian

sensitiiviseltä ja henkilökohtaiselta, tai ehkäpä me tutkimushaastattelijat herätimme nuorissa pelkoa tai ujostelua.

Parihaastattelujen hyvä puoli on myös se, että intiimeistäkin haastatteluteemoista voi olla helpompi keskustella ventovieraan kanssa, kun tuttu ystävä istuu vieressä. Toisaalta juuri sensitiivisistä aiheista keskusteltaessa kaverin läsnäolo saattoi näyttäytyä myös negatiivisena asiana, kun haastattelu osittain meni kahden haastateltavan väliseksi vitsailuksi. Analyysivaiheessa onkin täytynyt ottaa huomioon se, että haastateltavat voivat puhua asioista eri tavoin kaverin ollessa läsnä kuin yksinään.

Myös haastattelupaikalla ja -ajalla on vaikutusta haastateltaviin ja heidän suhtautumiseensa tutkimusta kohtaan. Tutkimushaastattelut toteutettiin kouluajana, joten itse uskon sen olleen joillekin nuorille helppo keino jäädä pois oppitunnilta. Vaikka oppitunnit, joiden aikana haastatteluita järjestettiin, pyrittiin valitsemaan niin, etteivät nuoret voisi ”lintsata” miltä tunnilta vain halusivat, osa varmasti sai motivaationsa haastatteluun osallistumiseen mahdollisuudesta viettää aikaa koulupäivän aikana hieman vapaammin. Tämä tietenkin vaikutti siihen, miten vakavasti haastateltavat ottivat haastattelut.

Haastattelut toteutettiin nuorten koululla, joka ympäristönä ei välttämättä ole nuorille paras tai luontevin paikka puhua henkilökohtaisista asioista. Haastatteluympäristö oli aika ajoin myös rauhaton. Vaikka olimme pyrkineet valitsemaan mahdollisimman rauhallisen ja intiimin paikan, haittasi joitakin haastatteluja viereisessä tilassa pidetyt iltapäiväkerhot, joiden äänet valitettavasti kuuluivat myös haastattelutilaan.

Tutkimusaineisto täytyy aina jollain tapaa rajata. Tällöin täytyy pohtia, miten rajattu aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin, onko sitä riittävästi ja voiko olettaa, että sen perusteella tehty tutkimus on luotettavaa ja yleistettävää (Ruusuvuori ym. 2010, 17). Itse valitsin tutkimuskäyttöni viisi haastattelua, joiden koin parhaiten vastaavan omiin tutkimuskysymyksiini. Neljä haastatteluista on parihaastatteluista ja yksi on yksilöhaastattelu. Kaikki yhdeksän haastateltua nuorta ovat poikia, joilla on transnationaalit juuret. Heidän taustansa olivat hyvin heterogeeniset: kaksi pojista oli syntynyt Suomessa, yksi pojista asunut Suomessa 12 vuotta, kaksi 7 vuotta, yksi kuusi vuotta ja kaksi haastateltavaa olivat

muuttaneet Suomeen vasta kolme vuotta sitten. Poikien vanhemmat olivat kotoisin Irakista, Somaliasta, Kurdistanista, Iranista, Kosovosta, Afganistanista ja Sudanista.

Kohderyhmäkseni valikoituivat pojat maskuliinisuutta kohtaan kokemani kiinnostuksen takia. Käydessäni läpi maahanmuuttajataustaisista nuorista tehtyjä tutkimuksia huomasin nopeasti, että poikatutkimukselle on myös suurta tarvetta. Maahanmuuttajataustaisista pojista on suomalaisella tutkimuskentällä tehty aiemmin vain muutamia tutkimuksia. Petri Hautaniemi (2004) on väitöskirjassaan *Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa* tutkinut somalipoikien identiteettiä, mutta pääosin tutkimus on keskittynyt maahanmuuttajanuoriin yleisesti. Anna Rastas (2007) on väitöskirjassaan *Rasismi lasten ja nuorten arjessa* keskittynyt maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksiin rasismista, ja Veronika Honkasalo (2011) on tutkinut maahanmuuttajatyttöjä väitöskirjassaan *Tyttöjen kesken*. Näillä teoksilla on paikkansa ja ansionsa, ja olen itsekin käyttänyt niitä lähteinäni, mutta ne ovat myös sivuuttaneet poikien kokemukset.

Tutkimusaineiston haastatteluissa käsitellyt aiheet liikkuvat laidasta laitaan. Mukana oli kysymyksiä niin perheestä kuin kaverisuhteita, seksistä, seurustelusta, kotiintuloajoista, rahasta – laajasti siis kaikesta sellaisesta, jonka voi olettaa liittyvän nuorten elämään. Täydellinen haastattelurunko löytyy tutkimuksen lopusta liitteenä. Tutkimuksessa käyttämäni haastatteluista on kertynyt litteroitua tekstiä yhteensä 194 sivua.

Tutkimushaastattelut tehtiin GENESO-projektia varten ja aineisto kerättiin projektin tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen. Tutkimuksen perusrunko, teemat ja kysymykset olivat siis projektin puitteissa päätettyjä. Olen omaa graduani varten saanut käyttööni tietyn määrän haastatteluja, joiden olen uskonut parhaiten käsittelevän graduni tutkimusongelmia. Aineisto ja haastattelukysymykset olisivat saattaneet olleet erilaisia, jos olisin toteuttanut tutkimushaastattelut täysin omista lähtökohdistani. Todennäköisesti tutkimuskysymyksetkään eivät olisi olleet samat, koska tutkimukseni rakenne on suurelta osin muodostunut vasta varsinaista analyysia työstettäessä.

Vaikka olen käyttänyt toista tarkoitusta varten tuotettua aineistoa, en kuitenkaan ole kokenut sitä tutkimukseni kannalta ongelmalliseksi. Laaja aineisto on mahdollistanut monia erilaisia

tapoja lähestyä teemoja ja pohtia kysymyksiä. Tutkimukseni onkin lähtenyt hakemaan suuntaa haastatteluissa esille nousseiden teemojen pohjalta sen sijaan, että olisin lähtenyt etsimänä vastausta tiettyihin ennalta päätettyihin omiin tutkimuskysymyksiini.

Olen edennyt tutkimuksessani aineistolähtöisesti, vaikka puhdas aineistolähtöisyys onkin käytännössä mahdotonta. Tutkimuksessa käytetyt kuvaukset, termit ja jäsennykset ovat väistämättä teoreettisten käsitteiden määrittelemiä. (Ruusuvuori ym. 2010, 19-20.)

Myös tutkijalla on jo tutkimusta aloittaessaan mielessään jonkinlainen teoreettinen viitekehys, joka määrittää hänen tulkintaansa aineistosta. Jos aineisto jollain tavoin kyseenalaistaa tutkijan edeltävää tietoa, täytyy hänen esittää aineistolle uusia kysymyksiä ja samalla myös muokata uudestaan tutkimuksen teoriakehystä. Samalla tavoin olen joutunut toimimaan myös oman aineistoni kanssa, kun haastatteluaineiston tarkempi tutkimus on kyseenalaistanut niitä ajatuksia, joita minulle oli herännyt ennen tutkimuksen tekoa. Aineistolähtöisyys kulkee siis aina käsikädessä teorian kanssa, etenkin tutkijan etukäteen omaksumina näkemyksinä. (Rastas 2010, 79.)

Teemojen moninaisuus ja kysymysten määrä onkin osoittanut haasteensa siinä, miten paljon asiaa, vastauksia ja kokemuksia ne sisältävät. Aloittaessani analyysia huomasin harmikseni sen, miten meidän haastattelijoiden kokemattomuus nousi esiin. Nuorten antamat vastaukset olivat mielenkiintoisia ja monipolvisia, mutta emme olleet osanneet esittää tarpeeksi jatkokysymyksiä ja viedä keskustelua rohkeasti haastattelurungon ulkopuolelle. Välillä aiheesta vain raapaistiin pintaa pureutumatta haastateltavien vastauksiin syvemmin. Jos kokemusta olisi ollut enemmän, haastateltavista olisi voinut saada vielä paljon lisää informaatiota.

Huomioon on kuitenkin otettava myös haastattelututkimuksen eettinen näkökulma: haastateltavilla itsellään on oikeus kertoa, mutta myös jättää kertomatta. Tutkijan täytyy hyväksyä se, etteivät haastateltavat välttämättä tahdo kertoa haastattelussa kaikkea. Tämä on ymmärrettävää, sillä haastattelukysymyksemme sisälsivät hyvin sensitiivisiä aiheita ja henkilökohtaisia kysymyksiä.

3.2. Puolistrukturoitu laadullinen haastattelu

Arkipäiväisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kysyminen on helppo tapa saada tietoa. Ei siis ihme, että yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa haastattelumenetelmää käytetään, kun halutaan kerätä informaatiota haastateltavalta. Haastattelutilanteessa haastateltava on tiedon hallitsija, kun taas haastatteliija on tietämätön osapuoli, joka haastattelukysymysten avulla pyrkii saamaan vastaukset haluamiinsa kysymyksiin ja ongelmiin. (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 22-23.)

Tutkijalle on tärkeä erottaa haastateltaville tehdyt kysymykset omista tutkimuskysymyksistään. Haastattelututkimuksessa on yleistä, että haastateltavilta saatetaan kysyä suoraan samaa asiaa, joka on tutkijan varsinainen tutkimuskysymys. Haastateltavien vastaukset eivät kuitenkaan suoraan ole vastaus tutkimusongelmaan eivätkä havainnot koskaan ole sama asia kuin tutkimuksen lopulliset tulokset. Ne pikemminkin johtavat uusiin kysymyksiin. (Alasuutari 2001, 78-81; Ruusuvuori ym. 2010, 9.)

Tutkimukseni haastattelut on toteutettu puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Tällaiselle haastattelutyylille on ominaista, että jokin haastattelun näkökulma on jo ennalta päätetty. (Tiittula & Ruusuvuori 2009, 10-12; Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.)

Tutkimuksen haastattelurunko sisälsi teemoittain ja aiheittain järjestettyjä kysymyksiä. Kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset, mutta niiden muoto ja järjestys vaihtelivat sen mukaan, miten haastattelutilanne eteni ja kuinka haastateltavien puhe kulki eri aihepiirien välillä. Joissain tilanteissa on myös ollut tarve esittää haastateltaville lisäkysymyksiä, joita ei ollut ennalta merkitty haastattelurunkoon. Haastattelu onkin rakentunut kysymysrunгон antamien teemojen puitteissa haastateltavan ehdoilla.

Teemahaastattelun erityispiirre on nimensä mukaisesti se, että haastattelu keskittyy tiettyihin teemoihin ja etenee niiden varassa. Tähän projektiin liittyviä teemoja olivat muun muassa rasismin ja syrjinnän kokemukset, perhe ja lähisuku, koulu ja ystävät sekä identifioituminen ja kuuluminen erilaisiin yhteisöihin. Teemahaastattelu vapauttaa haastattelun tutkijan

näkökulmasta päästäen itse haastateltavat tutkimuksen keskiöön (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48). Sensitiivisistä aiheista puhuttaessa koen tällaisen haastattelutavan erittäin luonnolliseksi, koska haastateltava pystyy lähestymään aihetta omassa tahdissaan.

Olen tässä tutkimuksessa sitoutunut laadulliseen tutkimusotteeseen eli tutkimaan sitä, miten haastateltavat kokevat oman todellisuutensa. Yhden ainoan tiivistettävän totuuden tai todennäköisyyden sijaan olen pyrkinyt etsimään yksittäisistä, ainutlaatuisista kokemuksista tietynlaisia yhteneviä piirteitä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 22-25.)

Laadullisessa tutkimuksessa on ongelmallista lyödä heti alussa lukkoon jokin tietty viitekehys, jonka mukaan havaintoja tulkitaan (Ruusuvuori ym. 2010, 14-15). Omalla kohdallani ongelmaksi muodostui juuri tämä valmiiden vastausten jahtaaminen. Jo haastatteluja tehdessä olisi ollut hyvä pitää mielessä ero journalistisen ja tutkimuksellisen haastattelun välillä: tutkimuksessa haastateltavien vastaukset eivät ole suora vastaus tutkijan kysymykseen. Näin ollen vastauksiin ei voikaan suhtautua valmiina ratkaisuna ongelmiin vaan niiden täytyy vielä käydä läpi analyysi.

Tutkimukseni tarkat teemat ja varsinaiset tutkimuskysymykset ovatkin tarkentuneet vasta tutkimuksen aikana. Alkuperäisistä ennakko-oletuksista luopuminen on tehnyt tutkimukselle hyvää, sillä se on auttanut näkemään uudenlaisia tapoja lähestyä haastatteluja ja niiden analyysia. Tilan antaminen eri teemoille on antanut tutkimukselle mahdollisuuden kehittyä sen ohessa, mitä haastateltavat tuovat ilmi. Toisaalta tämän tietynlaisen vapauden käänköpuolena on se, että tutkimus saattaa lähteä rönsyilemään kiinnittymättä mihinkään. Tutkimusaineistosta voi nostaa esille loputtomiin erilaisia teemoja ja tutkimuskysymyksiä, mutta lopulta tutkijan on valittava se yksi kysymys, jonka avulla hän lähtee käsittelemään ja analysoimaan aineistoaan.

3.3. Aineiston analyysi ja eettisyys

Käyttämäni haastatteluaineistoa oli koostunut yhteensä satoja sivuja, joten analyysivaiheen suurimmaksi ongelmaksi osoittautuikin tutkimuksen kannaltaärkevimmän informaation

löytäminen suuren aineistomassan seasta. Tietoa tutkimusteemoista löytyi ennemminkin yksipuolisesti ja pintaraapaisuina.

Tulkitsen haastatteluja puheena kokemuksista ja haastateltavien todellisesta perhe-elämästä. En siis ole halunnut keskittyä tutkitun ryhmän sisäisiin sääntöihin tai haastattelutilanteessa tapahtuneeseen vuorovaikutukseen vaan siihen, miten haastateltavien puhe tuottaa tiettyjä kulttuurisia jäsennyksiä ja merkityksiä. Tarkoitus on etsiä merkitysrakenteita, joiden avulla haastateltavat jäsentävät omaa sosiaalista todellisuuttaan. (Sulkunen 1998, 265-266.)

Aineistoon tutustuminen ja analyysi alkavat jo litterointivaiheessa. Haastattelut, jotka olin itse toteuttanut, olivat tässä vaiheessa jo tuttuja ja niihin tutustuminen vain syveni, kun teksti muutettiin puheesta litteraatioksi. Toisen tutkimusavustajan tekemät haastattelut, joita olen käyttänyt lopullisessa tutkimuksessa, oli litteroitu valmiiksi saadessani ne haltuuni, joten niihin tutustuin ainoastaan kirjallisessa muodossa. Olen tässä tutkimuksessa käyttänyt litteroitua tekstiä sellaisenaan lainauksissa, joita tekstissä esiintyy, pois lukien ne kohdat, joissa lainaus on aloitettu, katkaistu tai lopetettu kesken lauseen. Nämä kohdat on merkitty kolmella pisteellä sulkeissa.

Vaikka litterointi tiputtaa pois joitain elementtejä haastatteluista, on se helpoin keino muuttaa aineistomassa hallittavaan muotoon. Litterointia ei aina tarvitse suorittaa täydellisen tarkasti vaan aineistosta riippuen on mahdollista litteroida vain tutkimusongelman kannalta merkitykselliset osat (Ruusuvuori ym. 2010, 10). Tässä tutkimuksessa kaikki haastattelujen puhe on litteroitu, mutta äänenpainoja, ilmeitä ja eleitä ei litteroitu, sillä niillä ei ole merkitystä temaattisessa analyysissä, joka keskittyy ääneen sanottuun puheeseen ja sen sisältöön. Päätös litteraation laajuudesta on lähtenyt projektin tarpeista, mutta laajempi ja syvempi litterointi ei olisi ollut myöskään oman tutkimustehtäväni kannalta oleellista.

Ennen tämän litteroidun tekstimassan analyysia haastatteluaineistolle täytyy suorittaa koodaus eli luokitella ja järjestellä se. Luokittelu ei ole vielä varsinaista analyysia vaan pikemminkin kerättyyn materiaaliin tutustumista ja sen järjestelemistä. Sillä tähdätään materiaalin haltuunottoon ja yhteneväisten teemojen ja ilmiöiden löytämiseen. Luokittelu toimii analyysin apuvälineenä, joka auttaa hahmottamaan aineiston sisältöä tarkemmin. (Ruusuvuori ym. 2010,

11-12, 22.)

Aineistoa on usein helpompi hahmottaa, kun sen saa laajasta tekstimassasta visuaaliseen muotoon. Apuna voi käyttää aineisto-ohjelmia, jotka helpottavat tutkijan työtä. On kuitenkin tärkeä muistaa, etteivät ohjelmat voi tehdä analyysia tutkijan puolesta. (Ruusuvuori ym. 2010, 25-26.)

Olen käyttänyt aineiston läpikäynnissä ja koodaamisessa apunani NVivo-ohjelmaa sen ilmaisuuden ja helppokäyttöisyyden vuoksi. Järjestelin ohjelman avulla haastatteluista poimittuja lainauksia asiasanojen mukaan. Erilaisiksi luokiksi muodostuivat ajanvietto, seurustelusuhteet, seksi, pukeutuminen, luokkakaverit, vanhemmat, sukulaiset ja koulunkäynti.

Analyysin eri vaiheiden osat eivät ole toisistaan irrallisia vaan tapahtuvat yhtä aikaa ja päällekkäin. Omassa tapauksessani tämä tarkoitti sitä, että aloittaessani aineistoon tutustumisen ja sen luokittelun varsinainen tutkimuskysymykseni eli edelleen. Usein aineistoon tutustuminen tarkoittaaakin sitä, että alkuperäistä tutkimusongelmaa ja -kysymystä tarvitsee tarkastella uudelleen sen valossa. (Ruusuvuori ym. 2010, 12.)

Tutkimukseni punainen lanka alkoi löytyä siinä vaiheessa, kun olin jaotellut litteroidut tekstit luokkien mukaan. Luokkia oli yhteensä kahdeksan, ja ne menivät limittäin toistensa päälle. Huomasin samojen lainauksien olevan yhdistettävissä moneen eri luokkaan. Alun perin olin ajatellut, että ajanvietto, seurustelusuhteet ja kaverit liittyisivät tiukasti yhteen asettuen vastakkain vanhempien ja sukulaisten luokkien kanssa. Alkuasetelmaani liittyvä hypoteesi siitä, että rakentaisin analyysini vertaillen nuorten ajatuksia kodista ja ystävistä irrallaan toisistaan, ei haastattelujen pohjalta ollutkaan enää sellaisenaan mahdollista.

Tein myös sen huomion, että näiden kahdeksan järjestelemäni luokan koot olivat epäsuhtaisia. Ajanviettoon, vanhempiin, sukulaisiin ja koulunkäyntiin liittyviä lainauksia löytyi paljon enemmän kuin seurustelusuhteita, seksiä tai pukeutumista käsittelevää puhetta. Jako kotiin ja perheeseen peilaten niitä vastakkain kaveripiirien ja koulun muodostaman tilan kanssa alkoi tuntua entistä enemmän keinotekoiselta asetelmalta. Elämä perheen kanssa ja elämä koulussa

ystävien kanssa eivät näyttäytyneet toistensa vastakohtina, vaikka alun perin olinkin niin ajatellut. Lopulta otin analyysin kohteeksi haastateltavien perheen, koska puhe siitä nousi haastatteluista vahvimmin esille.

Aloin tarkkailla tarkemmin sitä, millaisia asioita liittyi nimenomaan poikien perheeseen. Jaoin nämä aihepiirit kahteen eri ryhmään: niihin asioihin, jotka liittyvät perheen rajoihin ja niiden rakentamiseen, sekä niihin, joista pojat käyvät neuvotteluja perheen sisällä ja perheenjäsenten kesken. Näistä aloin kirjoittaa lopullista analyysia.

Kun analyysia lähdetään kirjoittamaan auki, täytyy tutkijan häivyttää tekstistä mahdollisuus tunnistaa haastateltavat. Haastatteluaineiston sisältämistä yksityiskohtaisista tiedoista ei saa kirjoittaa suorine tunnistetietoineen eli niihin ei saa sisällyttää tutkittavan nimeä, yhteystietoja tai syntymäaikaa. Myös epäsuorat tunnistetiedot kuten asuinpaikka, sukupuoli ja koulutustausta täytyy muokata anonymiksi. (Kuula & Tiitinen 2010, 450-452.)

Olen analyysia kirjoittaessani poistanut käytetyistä lainauksista paikkojen ja ihmisten nimiä yksityisyyden suojaamiseksi. Tutkittavien puhe on myös muutettu yleiskielisemmäksi ja siitä on poistettu murre- tai puhekielisiä ilmauksia. Puhe ei tällöin ole autenttista, mutta estää tutkittavien tunnistamisen lainausten perusteella. Lisäksi haastateltavat on anonymisoitu niin, ettei tekstistä voi päätellä, mitkä lainaukset kuuluvat tietylle puhujalle. (Kuula & Tiitinen 2010, 450.)

Tutkimuksen teon jälkeen olen poistanut kaiken tallentamani haastattelumateriaalin estääkseni sen joutumisen väärin käsiin. Tallessa ovat ainoastaan käyttämäni lainaukset ja nekin samassa muodossa kuin ne tässä tutkimuksessa esiintyvät: ilman tunnistetietoja, puhe kirjoitettuna mahdollisimman yleiskieliseksi ja lainaukset erotettuna toisistaan niin, ettei niitä voi yhdistää saman henkilön sanomiksi.

4. MIKÄ ON PERHE JA MITEN SITÄ RAKENNETAAN?

4.1. Perhe arjessa

Murrosiässä on tyypillistä, että nuoret alkavat itsenäistyä vanhemmistaan ja rakentaa omaa, erillistä identiteettiään. Suhde vanhempiin saa rinnalleen kaverisuhteet, jotka nousevat entistä keskeisemmiksi. Ajanvietto kohdistuu aiempaa enemmän ystävien seuraan ja vähemmän kotiin vanhempien luo. Osa nuorista viihtyy poissa kotoa ”silleen, yksin kavereiden kaa”. Aikaa vietetään myös sisarusten kanssa. (Rönkä & Sallinen 2008, 49-50; Peltola ym. 2017, 535.)

Vaikka pojat alkavatkin itsenäistyä, on perhe nuorille edelleen suurin yhteenkuuluvuuden tunnetta tuottava yksikkö (Nuorisobarometri 2012). Perheyhteisön läheisyys on havaittavissa paitsi perheen arjessa, kuten sanoissa, eleissä ja yhteisessä toiminnassa (Jallinoja 2009, 12), myös siinä, miten paljon yhteyttä pidetään muualla asuviin perheenjäseniin ja sukulaisiin (Myllyniemi 2012, 34).

Lapsuudenkodin yhteiset aktiviteetit lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhdessäolo ja yhdessä tekeminen kertookin perheen läheisyydestä (Peltola 2014, 128-129). Yhdessäolon ei tarvitse olla sen ihmeellisempää. Haastatellut kertoivat, että tyypillisin tapa viettää aikaa on perheen kesken yhdessä kotona oleskelu ja tavallinen, normaali arkielämä: yhteiset ateriat, television katsominen, kuulumisten vaihtaminen, kotityöt.

K: Teetteks te jotain erikoista vai ootte vaan?

H1: Tehdään aina tavallista, ollaan vaan silleen niinku, joskus me mennään jonneki me sisarukset mennään kaikki jonneki kattoo leffaa ja näin, mut aina ku ne tulee niin ollaan olohuonees ja puhutaan ja kaikkee.

K: Joo.

H1: Ja syödään ja niin poispäin.

K: No mitä te tota, mitä te teette sun perhee kans yleensä yhdessä?

H2: Kaikenlaista.

K: Joo?

H2: Esimerkiks pidetään hauskaa ja, normaali perhe.

Perheen yhdessäoloa rajoittavat perheenjäsenten erilaiset aikataulut. Yhteinen ajanvietto painottuu usein viikonloppuihin, koska ”arkipäivinä meil on niinku liian vähän aikaa niinku olla yhdes” vanhempien käydessä töissä ja nuorten itse ollessa koulussa. Lauantaisin ja

sunnuntaisin perhe pystyy kokoontumaan yhteen ja ”me ollaan silleen”.

Viikonloppuisin perheellä on mahdollisuus myös erilaiseen arjesta poikkeavaan yhdessäoloon. Välillä saatetaan käydä elokuvissa, ulkona syömässä tai tavata sukulaisia, ”viikonloppuisin me mennään syömään jonnekin ravintolaan tai sit jonnekin, jonnekin vaan, tai sit enojen luo”. mutta tavallisena viikonloppuna ”yhdes ollaan, ainakin mun perhe”.

”Sit aina joskus mä meen, kaikki koko perhe olohuoneeseen, niin mä meen sinne istuu”, eräs haastateltavista kertoi, kun häneltä kysyttiin perheen yhteisistä ajanviettotavoista. Arkisin yhteinen aika perheen kanssa onkin suurimmilta osin olohuoneessa oleskelua, ja monessa kodissa tämä aika keskittyy television ympärille. Satelliittitelevisio tarjoaa vanhemmille tärkeitä lähtömaan ja oman kulttuurin kanavia, joista he seuraavat entisen kotimaansa uutisia ja tapahtumia. Nuoret kertoivat haastatteluissa, että vanhempien seuraamat kanavat ja ohjelmat eivät kiinnosta heitä, mutta he kuitenkin katsovat niitä vanhempiensa seurana. Tärkeää on ylläpitää identiteettiä ja yhtenäisyyttä vanhempiin, vaikka tekeminen, tässä tapauksessa televisiosarjat, ei itsessään herättäisikään nuorissa mielenkiintoa. Televisio toimiikin nimenomaan tapana viettää aikaa yhdessä.

K: Joo, no tota mitä te teette perheen kans yhdes (...)?

H: Me aina katotaan leffoi yöll. (...) Turkkilaisten sarja.

K: Ai jaa, joo [naurahtaa] miks ne on sit hyviä?

H: Hm? Joo ne on hyvii, äiti kattoo sit mekin ollaan siel kattomas.

Perheen arjessa olennainen osa on myös se, miten ja millaisista asioista perheessä kommunikoidaan. Nuoret saattavat ajatella kavereiden kykenevän ymmärtämään heille tärkeitä asioita vanhempia paremmin (Leinonen 2013, 47), mutta vanhempien mielipidettä ja neuvoja pidetään kuitenkin tärkeinä. Suurin osa emotionaalisesta tuesta tulee äideiltä (Frosh, Phoenix & Pattman 2002, 228) ja haastateltavat kertoivatkin kokevansa helpommaksi jutella henkilökohtaisista tunteistaan ja asioistaan äitiensä kanssa. Eräs haastateltavista kertoi puhuvansa lähes kaikesta äitinsä kanssa, koska ”mä tunnen sen turvallisuuden enemmän äidin luona”.

K: Joo, no tota onks semmosii asioita mistä te puhutte mieluummin äidin kanssa ku isän kanssa tai toisinpäin?

H1: Koulujutuist mä aina puhun äitin kaa, jos saa jonkun hyvän numeron ja sit pitää

allekirjoittaa, mä annan mun äitil [naurahtaa].

Turvallisuuden tunne yhdistetäänkin enemmän naiseuteen ja äitiyteen. Isyyteen ei nähdä kuuluvaksi hoivaavaa vanhemmuutta, vaan isänä miehen täytyy olla etäinen, suoriutuva, kontrolloiva, hallitseva, jopa kova. Syvällisyys ja tunteet eivät kuulu käsitykseen oikeanlaisesta isyydestä. Ei siis ihme, että poikien on helpompi puhua asioistaan ja tunteistaan äitiensä kanssa. (Huttunen 1999, 171-172.)

Vaikka äiti koetaankin isää läheisempänä, pojille ei muodostu ongelmaksi se, jos vanhemmat keskustelevat myöhemmin asioista keskenään. ”Sit sen jälkeen mun äiti kertoo isälle”. Poikien on helpompi jutella äidilleen, mutta he luottavat molempiin vanhempiinsa.

Sukupuolien roolien jakautumista voi tarkastella myös siinä, miten kotityöt jakautuvat perheen sisällä. Kiistat kotitöistä saattavat vaikuttaa yhteiskunnallisesti vähäpätöisiltä, mutta ne kietoutuvat yhteen laajempien sukupuolten luonnolliseksi määritellyjä ominaisuuksia ja tehtäviä koskevien kysymysten kanssa (Peltola 2014, 164). Yhdessä tekeminen esimerkiksi urheilun kautta mielletään enemmän isän rooliin kuuluvaksi, kun taas kotityöt ja ruoanlaitto nähdään äitien ja tyttöjen tehtäväksi (Kuronen & Hokkanen 2008, 31; Peltola 2014, 193-194).

K: Joo, entäs sun perheessä?

H: Siskot, siskot siivoo.

K: Joo, sä et siivoo vai? (...) eiks sua sit käsketä siivoamaan tai?

H: Joskus ne sanoo mä en siivoo, siivoo ite.

Haastattelut kuitenkin osoittavat, ettei jako ole näin yksiselitteinen vaan myös pojat osallistuvat kotitöihin monilla eri tavoin. He tiskaavat, vievät roskat, pesevät pyykkiä, huolehtivat siivoamisesta ja imuroinnista, ja pitävät oman huoneensa siistinä.

Poikana olemisen ja maskuliinisuuden vaatimukset eivät olekaan muuttumattomia, vaan hegemoniaa haastetaan ja se on jatkuvassa muutoksessa (Manninen 2010, 59). Vaikka kotitöiden jakamiseen vaikuttaa näkemys sukupuolten eroavaisuuksista ja sukupuolille kuuluvista tehtävistä, pakottaa myös perheen tilanne välillä neuvottelemaan rooleja ja tehtäviä uudelleen. Etenkin ainoana lapsena kotona asuvat nuoret kertoivat auttavansa kotitöissä, koska voivat tällöin olla apuna vanhemmilleen ja helpottaa heidän työtaakkaansa.

Kotitöiden tekeminen voi olla täysin vapaaehtoista ja roolit muokkaantua tilannekohtaisesti, esimerkiksi vanhempien kiireiden tai työtilanteen mukaan. Niiden jakautuminen ei siis tapahdu automaattisesti, vaan siitä käydään neuvotteluja ja tehtävät vaihtuvat tilannekohtaisesti. Kotityöt siirtyvät vanhemmilta lapsille, äidiltä pojille, jotka kotitöihin osallistumalla haluavat helpottaa vanhempiansa raskasta työtaakkaa. Eräs haastateltava kertoi auttavansa äitiään kotitöissä, ”mää autan meidän äitiä joskus siivoamaan tai jotain semmost (...) ku ei se jaksu niit kaikkii yksin tehdä”. Tekivät he tämän tietämättään tai tiedostaen, pojat joka tapauksessa haastavat perinteistä käsitystä siitä, kenelle kotityöt perheessä kuuluvat.

4.2. Transnationaali perhe ja suku

Perhemuotojen monipuolistuminen on johtanut siihen, ettei perhe ole enää vain ne henkilöt, joiden kanssa jaetaan sama kotitalous. Käsitys perheen kokoonpanosta vaihtelee perheestä toiseen ja välillä myös perheen sisällä, perheenjäsenestä riippuen. Perhe on rajankäyntiä siitä, ketkä kuuluvat siihen, tulevat ”meiksi” ja ketkä puolestaan jäävät perheen ulkopuolelle. (Jallinoja 2009, 13-16; Peltola 2014, 114.)

Perheen käsite ja rajojen vetäminen tulee esille erityisesti silloin, jos perhe joutuu hajoamaan, kun sen jäsenet muuttavat eri maihin. Perheen käsite voi laajentua saman kodin jakavista ihmisistä ulottamaan sisälleen kaukana asuvat sukulaiset tai jopa lähimmät ystävät. Tärkeää ovat ne merkitykset, joita yksilö itse ihmissuhteilleen antaa: kenet hän määrittelee perheekseen ja ketä ei. (Jallinoja 2009, 19.)

Perhesuhteita, jotka ulottuvat ydinperheen ja sen nykyisen kotimaan ulkopuolelle, nimitetään yllirajaisiksi. Niitä ylläpidetään monella eri tavalla: arkisen yhteydenpidon kautta, rahalähetyksiä tekemällä, paikan päälle matkustamalla (Säävälä 2014, 114). Nykyaikainen teknologia mahdollistaa, että yhteyttä kaukana asuviin perheenjäseniin ja sukulaisiin voi pitää tiiviisti, jopa päivittäin. Sukulais- ja ystävyysuhteiden ylläpitäminen internetissä kuuluu jokapäiväiseen kommunikaatioon. Skype-puhelut kutistavat fyysisen välimatkan.

K: Pidäksä muuten paljon, pidättekte yhteyttä noihin sukulaisiin jotka asuu

ulkomailla?

H1: Joo.

K: Netissä vai?

H1: Puhelimessa, netissäkin, joidenki kaa.

K: Ja tota miten te puhutte, puhutteks te Skypes vai puhelimes?

H2: Puhelimes ja Skypes, kummatki.

K: Kuinka paljon te juttelette suunninpiirtein?

H2: No viikottain.

Ylirajaisia perhesuhteita ylläpidetään myös vieraillemalla sukulaisten luona. Vierailut ovat vanhemmille tilaisuus tavata perheenjäseniä ja sukulaisia, ja samalla tutustuttaa lapsia omaan kulttuuritaustaansa. Myös nuorille matkat ovat tärkeä kokemus ja mahdollisuus muodostaa siteitä sukuunsa ja paikkaan, josta heidän juurensa ovat lähtöisin. Vierailut ovat olennainen osa transnationaalista yhteydenpitoa (Haikkola 2012, 68; Peltola 2014, 122.). Ne syventävät perhe- ja sukulaissuhteita ja mahdollistavat myös erilaisen, arjesta poikkeavan ajanvieton.

H: Me käydään joka vuos, koko kesäloma joskus ja sit joskus puoltoist kuukaut

K: Okei, min.. onks siel sun mielest minkälaista olla?

H: No siel on hauskaa ku siel ei oo mitään K-18 juttuu, niin me mennään joskus sinne diskoihin ja konsertteihin ja semmosiin.

Vierailuja sukulaisten luo pyritään tekemään vuosittain, välillä jopa useammin, vaikka matkat voivatkin olla vaikeasti järjesteltävissä esimerkiksi perheen rahatilanteen takia tai vanhempien lomista riippuen.”Sit joskus menee kaks kertaa vuodes, tai voi olla, riippuu miten isä ja äiti sattuu, et on sit lomaa.”

Vaikka perhe on yksilön ensimmäinen suhde, ei perhe ole ehdottoman sitova yhteisö ja sen jäsenten keskinäisten suhteiden voimakkuus voi vaihdella, jopa perheiden sisällä. Myös perheiden kesken on vaihtelua siinä, kuinka tiiviisti sukulaiset osallistuvat perheen elämään. Haastatteluista nousi esiin myös sukulaisia, joihin ei pidetä yhteyttä. Yhteydenpidon katkeamisen esimerkkinä mainittiin sukulaiset, jotka eivät olleet hyväksyneet haastateltavan vanhempien välistä avioliittoa. ”Ne ei niinku tajuis edes et me ollaan olemas (...) ne vähän niinku vihaa meit, ne ei halunnu ollenkaan et mun isä lähtis mun äidin kaa naimisiin.”

Moni haastateltavista mainitsi, etteivät he itse pidä yhteyttä sukulaisiin, vaikka vanhemmat olisivat aktiivisesti yhteydessä muun suvun kanssa jopa joka päivä. Yhteydenpito sukulaisiin

tapahtuukin pääosin vanhempien aloitteesta (Peltola 2014, 121).

Vaikka nuoret itse eivät ole proaktiivisesti yhteydessä muuhun sukuun, ovat kaukaiset sukulaiset heille kuitenkin tärkeitä. Haikkolan (2011) mukaan transnationaalit suhteet voivat olla nuorille arvokkaita, vaikka he eivät itse osallistukaan aktiivisesti niiden ylläpitoon.

H: .. Mä en puhu, äiti puhuu, mä en tiedä milloin mä puhuin niitten kaa.

K: Niin sä et puhu?

H: Joo mä en (...) Joskus mä oon poissa ku äiti puhuu niitten kaa.

K: Niin joo, no mut onks sul niinku, onks ne läheisii sulle tai?

H: Joo on.

Transnationaalisuus ei rajoitu vain perhesuhteisiin ja yhteydenpitoon suvun välillä, vaan nuorten elämään liittyvät vahvasti lähtömaan kulttuurin, uskonnon ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen (Kautto 2009, 67). Ylirajaisuudella on vaikutuksensa myös kieleen. Haastateltavien välillä oli paljon eroa siinä, mitä kieltä he puhuivat kotona vanhempiensa ja perheensä kanssa: suomea, englantia, vanhempiensa äidinkieltä. Perheen sisällä saatetaan puhua myös useampaa kieltä riippuen siitä, keskustellaanko vanhempien vai sisarusten kanssa. Kosovosta maahan vanhempiensa kanssa muuttanut poika kertoi puhuvansa ”veljen kans puhun suomee, - - isän ja äidin kaa kosovoo”. Eräs haastateltavista puolestaan mainitsi, että käyttää veljensä kanssa suomen lisäksi englantia kehittääkseen omaa kielitaitoaan.

H: Mä puhun kurdii mun äitin kans, sit pikkuveljen kans suomea, ja joskus englantii.

(...)

K: Joo, no tota minkä takii sitten suomee tai englantii pikkuveljen kaa?

H: Mä osaan hyvin suomee mut englantii pitää vähän kehittää sitä kieltä.

Tatjana Rynkänen (2008) on tutkinut venäjänkielisten lasten ja nuorten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Hänen tutkimuksessaan kävi ilmi, että vanhemmat pitävät tärkeänä lastensa venäjän kielen taidon säilymistä, vaikka pääosin venäjä onkin jäänyt vain kodin käyttökieleksi ja lasten suomen kielen taito kehittynyt sitä vahvemmaksi. (Rynkänen & Pöyhönen 2010, 176.)

Samanlaisia kokemuksia nousi esille myös omasta aineistostani. Usein kotona puhutaan vanhempien kanssa heidän äidinkieltään. Syynä voi olla se, etteivät vanhemmat osaa suomea tarpeeksi hyvin keskustellakseen. Tällöin kotona käytetään vanhempien kieltä koko perheen

kesken, myös suomea osaavien sisarusten kanssa, jotta vanhemmat kykenevät osallistumaan keskusteluun. ”No me koko perhe puhutaan siellä [kotona] somalin kieltä (...) koska äiti ei ymmärrä mitä me sanotaan.”

Toisinaan omaa kieltä puhutaan siksi, ettei se unohtuisi. Eräs haastateltava kertoi keskustelewansa veljensä kanssa suomeksi, mutta yrittävänsä puhua myös persiaa, että ”ei unoha omaa kieltä”. Kielitaitoa pidetään yllä keskustelemisen lisäksi esimerkiksi oman maan televisiokanavia seuraamalla. Yhteisen kielen avulla voidaan ylläpitää yhteyttä omiin juuriin ja vahvistaa suhdetta paitsi ydinperheeseen myös kauempana asuviin sukulaisiin, jotka eivät osaa suomea.

K: Onks se sit omalla kielellä?

H: Joo, tai niinku siis ne puhuu englantii mut se tekstitys on mejän kielellä.

K: Joo okei.

H: No siit [televisiosta] tieks mä oon nyt just oppinu sitä mejän kieltä paremmin, nyt mä osaan sitä ihan hyvin.

Maahanmuuttaja- ja siirtolaisyhteisöissä on usein huolena se, voiko oma etninen tai kulttuurinen identiteetti ylipäättään olla olemassa, jos sillä ei ole yhteyttä omaan kieleen. Tilanteessa, jossa maahanmuuttajien lapset osaavat valtaväestön kieltä vanhempiaan paremmin, saattaa vaarana olla, että vanhempien kieli katoaa kokonaan, jos taitoa ei siirretä eteenpäin. (Martin 2002, 43-44.)

Pelkona voi paitsi olla kielen unohtaminen, myös vanhan kulttuuriperimän sammuminen sen myötä. Kieli on erottamaton osa ihmisenä olemisena, ja ollut olemassa niin kauan ennen meitä, että se sisältää aiempien sukupolvien jättämiä merkityksiä ja tapaa ymmärtää maailmaa. Eri kulttuurit sisältävät merkityksiä, jotka tekevät ympäröivästä maailmasta ymmärrettävän niiden jäsenille. Kielet ovat tämän kulttuurin ydintä, ja kielen menettäminen voi tarkoittaa hyvin oleellista osaa, jonka menettää myös kulttuurista. (Aikio-Puoskari 2002, 91-92.)

Jos nuoresta jossain vaiheessa elämäänsä tulee lähes yksikielinen enemmistökielessä ja hän unohtaa vanhempiensa kielen, on hänen vaikea saada yhteyttä vanhempiinsa, jotka eivät osaa enemmistökieltä yhtä hyvin tai ollenkaan. Oman alkuperän, kulttuurin ja kielen ylläpitäminen

onkin erityisen tärkeää etenkin vanhemmille. (Skuttnab-Kangas 1988, 75.) ”Meijän iskä on niinku painostanu meit tai silleen, et mejän niinku pitäis puhuu kotona (...) silleen et me ei niinku unohdeta sitä.”

4.3. Rakkautta ja rajanvetoja

Vieraaseen maahan muuttanut perhe joutuu kohtaamaan muutoksia, kun oman kulttuurin tavat ja perinteet joutuvat kontaktiin uuden kulttuurin kanssa. Tämä vaikuttaa monilla tavoin siihen, miten perhe toimii, ja pahimmillaan vieraat vaikutteet ja neuvottelut uusista rajoista voivat aiheuttaa syviä konflikteja sukupolvien välille. (Alitolppa-Niitamo 2010, 45-46.)

Siihen, miten vanhemmat kasvattavat nuoria, vaikuttaa heidän itsensä saaman kasvatuksen lisäksi etninen ryhmä, koulutustaso, perheen aiemmat kokemukset sekä perheen sosio-ekonominen asema. Kasvattaessaan lapsia vanhemmat ammentavat siitä kulttuurisesta ja eettisestä arvomaailmasta, jonka he ovat omaksuneet, mutta ovat myös valmiita oppimaan uutta ja tasapainoilemaan asioiden välillä löytääkseen sopivan tavan toteuttaa vanhemmuuttaan. Erityistä tasapainoilua vaatii oman kulttuurin totuttujen tapojen kohtaaminen uuden, vieraan kulttuurin vaikutteiden kanssa. (Alitolppa-Niitamo 2010, 45-56; Peltola 2014, 176.)

Usein perheen sisäiset neuvottelut liittyvät sukupolvien väliseen hierarkiaan (Peltola 2014, 160). Vanhempi sukupolvi pyrkii voimakkaammin ylläpitämään olemassa olevia normeja, kun taas nuoret kyseenalaistavat heihin kohdistuvia velvollisuuksia (Alitolppa-Niitamo 2010, 54).

Finch ja Mason (1993, 60-61) ovat käyttäneet neuvottelun käsitettä kuvatessaan sellaista toimintaa, jonka kautta perheenjäsenten vastuita ja velvollisuuksia muokataan uudelleen. Neuvottelu voi olla joko eksplisiittistä eli suoraa keskustelua ja mielipiteiden vaihtoa, tai implisiittistä, jolloin kommunikaatioon ei liity varsinaista keskustelua, vaikka omaa näkemystä toivotusta toiminnasta välitetäänkin keskustelun toiselle osapuolelle. Äärimmäisin muoto perheen sisäisestä neuvottelusta on konflikti, jolloin haastetaan niitä käsityksiä, jotka ovat syntyneet perheessä aiempien neuvotteluiden pohjalta. Konflikteihin voi liittyä niin

vaikenemista, suoranaisia protesteja kuin myös keskustelua. (Peltola 2014, 160.)

Riitatilanteet ja konfliktit vanhempien kanssa ratkaistaan neuvottelemalla, ja ristiriitatilanteissa kompromisseja tehdään molempiin suuntiin.

K: Mm joo, ja jos te ootte eri mieltä jostain, teidän vanhempien kans, niin mitä te sit teette?

H: Mä kerron aika usein oma mielipide, ennen mä en kertonu mut nyt mä kerron.

K: Joo ja mitä sitte, pystyks sä keskustelees sun vanhempien kans?

H: Joo, pystyn.

Vanhemmat totuttelevat nuorten käyttäytymiseen ja rajojen laajentamiseen, ja ajan kuluessa ja nuorten kasvaessa heille voidaan antaa uudenlaisia oikeuksia. Kuten aiemmasta lainauksesta käy ilmi, on nuoren nyt mahdollista keskustella omista mielipiteistään vanhempiensa kanssa. Mitä vanhemmaksi nuori kasvaa, sitä tasaveroisempi hän on vanhempiensa kanssa, ja uskaltaa ottaa esille myös sellaisia asioita, joista hän on eri mieltä.

Mahdolliset konfliktit ja neuvottelut tekevätkin tilaa uudentalaiselle suhteella, jossa vanhemmat ja nuoret voivat asettua yhä vastavuoroisempaan asemaan toisiinsa nähden. Riitoja ja neuvotteluja voidaan tulkita tapana etsiä tasapainoa sukupolvien väliseen asetelmaan, jossa vanhemmat ja nuoret neuvottelevat keskenään itsenäisyydestä, auktoriteetista ja vastuunjaosta. (Rönkä & Sallinen 2008, 49; Peltola 2014, 175-175.)

Kaikissa perheissä on sukupolvien välillä näkemuseroja, jotka liittyvät perhevelvollisuuksiin. Onkin tyypillistä, että murrosikäiset nuoret kapinoivat ja esittävät äänekkäitä irtiottoja vanhemmistaan. Haastatteluista selkeimmin esille nousivat neuvottelut opiskelusta, kotiintuloajoista, nuorten rahankäytöstä sekä seurusteluun ja seksiin liittyvistä kysymyksistä, eli Peltolan (2014) sanoin "arkisen riitelyn" aiheet. Päivittäiset riidat nähdään välttämättömänä osana perhearkea ja riitely kertookin siitä, että perhe on toimiva. Läheiset suhteet kyetään säilyttämään erimielisyyksistä huolimatta. (Peltola 2014, 160-163.)

Kun tarkastellaan sukupolvien välisiä kamppailuja ja kiistoja, onkin tärkeää erottaa ne prosessit, jotka ovat ominaisia tietyn etnisen ryhmän perheille niistä, jotka ovat yleistettävissä kaikkiin perheisiin, joissa murrosikäiset lapset käyvät läpi itsenäistymisprosessiaan.

Sukupolvien välinen kuilu ja eroavat arvomaailmat eivät aina liity kulttuuriseen taustaan vaan nuorten kehitykseen ylipäätään. Esimerkiksi Nuorisobarometrin 2012 mukaan nuorten ja vanhempien arjen riidat koskevat juuri samoja asioita, jotka tutkimushaastatteluissakin tulivat esiin: päihteitä, ajankäyttöä, seurustelua (Tomperi 2012, 134).

Kaikista väestöryhmistä löytyykin sukupolvien välisiin perhevelvollisuuksiin liittyviä näkemuseroja. Vanhemmat pyrkivät vahvemmin ylläpitämään olemassa olevia normeja ja odotuksia enemmän kuin heidän teini-ikäiset nuorensa, jotka kyseenalaistavat totuttuja tekemisen tapoja ja perinteitä. (Alitolppa-Niitamo 2010, 50-53.)

Nuorten kasvaessa muut ihmissuhteet alkavat korostua ja nuori saada yhä enemmän tukea perheen ulkopuolelta (Rönkä & Sallinen 2008, 49), mutta vanhempien mielipiteillä ja neuvoilla on heille edelleen suuri merkitys. Toisinaan vanhemmat voivat antaa suoria neuvoja ongelman ratkaisemiseksi, mutta joskus pojille on vain tärkeintä saada varmuus ja tunne siitä, että vanhemmat välittävät hänestä ja ottavat ongelmat tosissaan (Frosh ym. 2002, 229).

K: Minkälaisii neuvoja tai ohjeita antanut teille? (...)

H1: Se et, öh välttää niit ihmisii jotka ovat esimerkiksi huonokäyttöisii, käyttäytyy huonosti, ja sit välttää myös et joutuu ite johonki ongelmaan, välttää sitä et kiusaa ite jotain ihmistä (...) ja keskittyy omiin opintoihin ja yrittää mahdollisimman paljon niinku kunnioittaa luokkapiiriä ja kunnioittaa opettajia, ja kaikkia muitakin aikuisia.

K: Joo, no mitäs neuvoja sun vanhemmat antaa sulle?

H2: No esim mun äiti sanoo aina polttaminen on huono juttu se voi tulla vaik syöpä kaikkii sairauksii ja juominen on sama juttu, ja illalla ei kannata olla paljon niinku ulkona, niinku oo vähintään kello yheksää asti ulkona, niin ja talvisin tuu aikaisemmin kotiin.

Perheenjäsenten tuki voikin joskus olla enemmän henkistä, pikemminkin ratkaisujen hyväksymistä ja kannustusta kuin varsinaista uusien ratkaisujen tai toimintamallien etsimistä ja löytämistä (Keskinen 2014, 26).

Aiemmissa tutkimuksissa (esimerkiksi Honkatukia & Suurpää 2007) nuoret ovat kuvailleet vanhempiaan myönteisesti emotionaalisenä ja moraalisenä tukena, kannustajina ja roolimalleina. Vanhemmat ja perhe positiivisena ja tärkeänä voimavarana nousivat esille myös

omasta haastatteluaineistostani. Kuten eräs haastateltava vastasi kysymykseen siitä, mitä perhe hänelle merkitsee: ”Kaikkei. Mul on ainoastaan yks perhe, ei muita.”

”Perhe on just elämän tärkein ja pitää kunnioittaa, ja olla ystävällinen ja rakkaus pitää olla - - ja pitää olla kohtelias, pitää kunnioittaa - - ja pitää kuulla mitä ne sanoo ja pitää niinku toteuttaa mitä ne käskee.”

5. NEUVOTTELUJA RAJOISTA

5.1. Kotiintuloajat ja ulkona liikkuminen

Väestöliiton vuonna 2012 toteuttamassa Perhebarometrissa, jossa tutkittiin lapsiperheiden ajanviettoa, todettiin kotiintuloaikojen säilyneen samankaltaisina edellisen kymmenen vuoden ajan. Suurin osa peruskoululaisista on kotona arki-iltaisina viimeistään kello 21 mennessä. Keskiasteen opiskelijat ovat iltaisina ulkona hieman myöhempään, mutta valtaosa heistäkin on kotona viimeistään iltakymmeneltä. (Miettinen ja Rotkirch 2012, 97.)

Myös haastateltavien kotiintuloajat liikkuvat välillä iltakahdeksasta yhteentoista, riippuen myös siitä, onko arki vai viikonloppu. Kaikkien nuorten kohdalla kotiintuloaikoja ei määritellä tarkemmin etukäteen, mutta nuoret ovat silti niistä tietoisia ja ymmärtävät, koska on heidän vanhempiensa mielestä sopiva aika tulla kotiin. Toisten nuorten vanhemmat soittavat heille ilmoittaakseen, kun kotiin tuleminen aika on. Tällaisissa tilanteissa osa haastateltavista kertoi menevänsä suoraan kotiin, kun taas osa neuvotteli lisäaikaa. Neuvotteluja tehdään siis tilanteen mukaan ja kotiintuloajoista voidaan käydä keskustelua.

K: Joo, ja miten tää esimerkiks kotiintuloaika, niin miten se on päätetty, et onks se niin että..

H1: .. Ei oo mitään erityistä päätöstä, et ku pitää mennä kotiin ne soittaa mulle.

K: Joo, miten siit on sovittu, onks sun vanhemmat sanonu et se on näin vai ootteks te keskustellu et mikä on..

H2: ..Me aina keskustellaan.

Nuorten kotiintuloaikoihin vaikuttaa jonkin verran se, missä seurassa ulkona liikutaan. Omien perheenjäsenten ja sukulaisten seurassa rajat ovat liukuvampia kuin ystävien kanssa, jolloin niistä joudutaan neuvottelemaan. Tämä voi johtua siitä, että vanhemmat luottavat enemmän tuntemiinsa ihmisiin kuin nuorten ystäviin, joita eivät välttämättä koskaan ole tavanneet, ja antavat siksi heidän kanssaan nuorille enemmän vapautta.

H: Mä saan olla ulkona, aina, paitsi siis pitää tulla tietenkin kotiin niinku illalla, kahdeksalta.

K: Joo.

H: Ja sit jos ei oo kouluu ni niinku kymmeneltä, yhdeltätoista.

K: Joo, okei.

H: Tai riippuu kenen kaa mä oon, jos mä oon mun serkkujen, mun serkun kaa niin sit mä saan olla kahteentoista asti tai silleen.

Vanhemmat asettavat kotiintuloaikoja paitsi siksi, että nuoret saisivat tarpeeksi unta ja levätyä ennen seuraavan aamun koulupäivää, myös siksi, että he ovat huolissaan nuorten liikkeessä ulkona. He pelkäävät niitä mahdollisia vaaratilanteita, joihin ulkona voi törmätä, etenkin mitä myöhäisempään nuoret ovat liikkeellä.

H: (...) [M]un äiti, ja isä sanoo et ku sä meet ulos niin kato mitä sä teet, tieksä mieti, älä tee jotain tyhmii ja tämmösiä.

K: Niin, mitä ne tyhmit asiat sit on?

H: No esimerkiks et mä en mee jonku huumeporukan kaa tai jotain, et mä, mul ois silleen hyvin tieksä koko ajan, mä en tee jotain pahoi jotain riko jotain ovii tai tämmöst.

Vanhempien huolet liittyvät paitsi siihen, missä seurassa nuoret liikkuvat myös siihen, jos he käyttävät alkoholia tai tupakoivat. ”Meijän vanhemmil ei oo mitään niinku silleen vastaan, et jos mul ois joku tyttöystävä tai jotain, mut ku mejän isä vihaa sitä jos se sais mut tai mun veljen jostain juomisest tai tupakast kii.”

Vanhempien huoli nuoresta voi liittyä myös asuinalueeseen yleensä. Tämän tutkimuksen nuorten perheet asuivat alueilla, joilla on huono maine ja paljon sosiaalisia ongelmia, ”et niinku tääl on paljon juoppoja, ja tappeluita tulee aina joskus”. Alkoholin käytön lisäksi alueella on esiintynyt myös huumeidenkäyttöä. Vanhemmat voivatkin kokea, että myöhään yöllä ulkona liikkuminen voi olla vaarallista. Myös perheen historia ja kokemukset vaikuttavat siihen, tuntuuko asuinalue turvalliselta vai uhkaavalta ja turvattomalta (Peltola

2014, 85-86).

H: Mut sit vanhemmat joskus ajattelee et pakko muuttaa täältä, siis ainaki mun vanhemmat, ku ne kattoo mitä tääl tapahtuu, ihmiset nuoret keskellä yötä ryypäämäs ulkon, (...) tulee niit ongelmia, kaikkee. (...) Ja sit ne pelkää, niinku mun vanhemmat pelkää et mä joutuisin sellasiin ongelmiin.

Haastateltujen mukaan heidän asuinalueensa on aiemmin ollut levottomampi, mutta sittemmin rauhoittunut, vaikka alueella onkin edelleen huono maine. ”No ne rikokset on kyl totta et, ennen tääl oli sellasii ihmisii, oli paljon, ei niinkään paljon mut oli rikoksii.”

K: Joo. Onks täällä teijän mielest joku maine ja onks..

H: ..No varmaan sil on, varmaan joku 1990-luku, 1990 silloin oli varmaan (...) aika paha maine tieksä. (...) Silleen et oli paljon ryöstäjii ja paljon huumeenkäyttäjii, mut nyt, nyt ei oo yhtään. Nyt on aika paljon vähentyny.

Edellä mainittujen huolien voi sanoa olevan sellaisia, joita varmasti jokainen vanhempi etnisestä taustastaan huolimatta tunnistaa. Haastatteluissa tuli esille myös sellaisia ongelmia, joiden voi paikantaa liittyvän nimenomaan haastateltujen maahanmuuttotaustaan. Rasismin kokemukset ovat yksi tällainen tilanne.

Julkinen tila on paikka, jossa maahanmuuttajataustaisten nuorten, jotka on usein määritelty maahanmuuttajataustaisiksi ainoastaan ihonvärinsä perusteella, täytyy neuvotella läsnäolostaan eri tavalla kuin valtaväestön nuorten. Syrjintä ja rasismin kokemukset voivat vaikuttaa siihen, millaisena paikkana omaa kotimaata ja asuinalueetta pidetään (Hautaniemi 2004, 97-98). Vanhempien pelko rasismin kohtaamisesta voi määrittää sitä, millaisia vapauksia he antavat nuorille liikkua ulkona.

Nuoret mainitsivat haastatteluissa, että sekä he että heidän vanhempansa ovat kokeneet arkipäivän rasismia. Varsinaisia väkivaltaisia rasismin kokemuksia haastatellut eivät nimenneet vaan mahdolliset fyysiset tappelut liittyivät enimmäkseen kouluun ja koululuokan sisäisiin kiistoihin. Nuorten mainitsemat kokemukset liittyvät perään huuteluun, nimittelyyn, syrjintään sekä epäreiluun kohteluun. Esimerkkeinä mainittiin vartijoiden silmätikkuna olemisen sekä bussin lähteminen suoraan edestä ottamatta kyytiin.

K: Joo no minkälaisii sä oot nähny, minkälaisii tapauksii?

H: No sellasii et ei ne vaan halunnu olla sen kaa ja tällast esimerkiks.

K: Et ne on jättäny se ulkopuoliseks?

H: Niin ne on syrjiny sitä.

Vanhempien huoli nuorten vapaa-ajanvietosta ja ulkona liikkumisesta yhdistyy paitsi pelkoon nuorten hyvinvoinnista ja heidän kokemastaan syrjinnästä, myös huoleen perheen arvostuksesta kokonaisuudessaan ja pyrkimykseen siitä, ettei heitä voitaisi tarkastella negatiivisessa valossa (Peltola 2014, 169). Julkisessa keskustelussa, jossa rakennetaan vahvaa erottelua “meihin” ja “muihin”, maahanmuuttajavanhempia kuvataan suomalaisia vanhempia huonompina ja perheet nähdään konflikteihin taipuvina. Vanhempien kasvatusta leimaa ongelmakeskeisyys ja kykenemättömyys.

Kotiintuloaikojen ja sääntöjen asettaminen voi siis olla pelkoa myös siitä, että huonosti käyttäytyvät ja sääntöjä rikkovat lapset vahvistavat stereotyyppistä kuvaa maahanmuuttajavanhempien heikommasta kasvatuksesta. Vanhemmat tavoittelevat perheelleen “tavallisen” perheen asemaa, johon kuuluu sosiaalisten ongelmien puuttuminen. Vanhempien sääntöjä ulkona olemisen suhteen leimaakin paitsi huoli siitä, että lapset sekaantuvat ongelmiin, jotka satuttavat heitä itseään, myös pelko mahdollisen huonon maineen aiheutumisesta koko perheelle. (Peltola 2014, 136.)

Nuoret itse ovat kuitenkin toista mieltä. Vaikka he tunnistavat vanhempiansa pelkoja, he vakuuttavat että ”mä osaan pitää itestäni huolta kyl”, eivätkä hankkiudu hankaluuksiin. He uskovat omaan ajatteluunsa ja itsenäisyyteensä. Lisäksi he eivät tahdo käyttäytymisellään aiheuttaa vaikeuksia vanhemmilleen tai perheen maineelle.

H: Ei oikeestaan koska mä tiedän omast puolesta et mä en tee mitään sellast mikä olis huono maine mun vanhemmille.

K: Joo.

H: Enkä mä usko et mun kaveritkaan tekis semmosta.

Vanhemmilla saattaakin omista kokemuksistaan ja peloistaan johtuen olla turhan negatiivinen kuva siitä, mitä nuoret ulkona tekevät. Vanhemmat ajattelevat nuorten tekävän jotain, mitä he eivät sallisi: tupakoivan, riehuvan, rikkovan paikkoja, satuttavan muita. Nuoret kuitenkin lähinnä vain oleskelevat toistensa kanssa, välttämättä ilman mitään sen kummempaa tekemistä kuin yhdessäolo.

H: Et ei tupakoida, ei tehdä silleen, ei riehuta silleen ulkoon et me satutetaan muita ja kaikkee tällasta, pahoi juttui niin ne sanoo älkää ikinä tehkö sitä.

K: Mm.

H: Niin et, me ollaan, me ei tehä mitään sellast ku ne sanoo, me ollaan vaan ulkoon aina, aika usein me ei tehä mitään ulkoon, me vaan kävellään ja puhutaan. Se on mejän juttu, ja joskus mennään parkouraan.

5.2. Seurustelusuhteet

Mahdollisuus turvalliseen mielipiteiden, kokemusten ja tunteiden jakamiseen seurusteluun liittyvissä asioissa voidaan nähdä tukevana voimavarana siirtyessä nuoruudesta kohti aikuisuutta. Seurustelu on kuitenkin myös herkkä aihe, jossa kahden eri sukupolven väliset erilaiset mielipiteet voivat törmätä yhteen ja vaatia neuvotteluja. Suurin osa vanhemmista, huolimatta heidän etnisestä ja kulttuurisesta taustastaan, määrittelee jonkinlaisia sääntöjä nuorten seurustelua koskien. Säännöt vaihtelevat sukupuolen ja iän mukaan. (Peltola ym. 2017, 533-535.)

Myös tilanteet vaikuttavat siihen, miten vanhemmat suhtautuvat nuorten romanttisiin suhteisiin ja millaisia sääntöjä nuorille asetetaan. On tilanteita, joissa nuoret voivat tehdä kuten itse tahtovat ja seurustella kenen kanssa haluavat. Välillä vanhemmat esittävät joitakin toiveita tai neuvoja, kun taas tiukimmissa tilanteissa vanhemmat tekevät konkreettisia ehdotuksia, kuten jopa valitsevat puolison nuorelle. (Peltola ym. 2017, 538.)

Pääosin nuoret kokevat, että on heidän oma päätöksensä, ketä he tapailevat, kenen kanssa avioituvat ja milloin on oikea ajankohta harrastaa seksiä. Kysymykseen siitä, kenen mielipiteet asiaan vaikuttavat, eräs haastateltava vastasi tyhjentävästi: ”Oma mielipide. Ei kukaan muu voi päättää sitä sun puolesta.”

Vaikka nuoret kokisivat tekevänsä päätöksensä itsenäisesti, on vanhempien mielipiteillä merkitystä heille. Nuoret voivat olla samaa tai eri mieltä vanhempien kanssa, mutta myös yhdistellä keinoja ja pohtia omia mielipiteitään suhteessa heidän toiveisiinsa (Peltola ym. 2017, 538).

Yksi merkittävä neuvottelun kohde on seurustelun ajankohta. Se, mikä ajankohta on liian aikaisin ja mikä sopiva, vaihtelee perheiden välillä, mutta tavallisesti vanhemmat toivovat, etteivät nuoret seurustelisi tai harrastaisi seksiä liian aikaisin, jotta seurustelusuhteet eivät alkaisi vaikuttaa nuorten maineeseen tai heidän koulunkäyntiinsä. ”Sit mä kerroin mun äidille [seurustelusta] sit se sano, niinku opiskele viel sit ku sä oot niinku valmis lukio tai ammatti.”

Ajankohdan lisäksi neuvotteluja käydään myös siitä, kenen kanssa nuoret seurustelevat. Vanhemmat toivovat seurustelukumppanin olevan hyvätapainen ja tulevan hyvästä perheestä. Samasta kulttuurista lähtöisin olevaa seurustelukumppania pidetään parempana, koska seurusteleva pari jakaa tällöin samankaltaisia arvoja. Vanhemmat saattavat myös olla huolissaan siitä, että nuoret menettävät yhteyden omiin juuriinsa ja kulttuuriinsa, jos heidän kumppanillaan on erilainen kulttuurinen tausta (Peltola ym. 2017, 540). Usein myös nuoret itse toivovat kumppanin olevan samasta etnisestä tai uskonnollisesta ryhmästä. Tämä helpottaa seurustelusuhteen jokapäiväistä arkea ja yhteistä kommunikaatiota.

H: (...) [M]un äidillä ei oo niinku mitään välii kenen kaa mä meen naimisiin, mut oman maalainen on paljon parempi niinku.

K: Mm, minkä.. minkä takii sun mielest se on tärkeä?

H: Kulttuureist, uskonnost.

Joissain perheissä ja yhteisöissä on tapana avioitua vasta, kun vanhemmat ovat ehdottaneet sopivaa puolisoa tai äärimmäisessä muodossaan jopa tehneet kumppanin valinnan nuoren puolesta. Tällaisia kokemuksia nousi esiin myös omasta aineistostani.

H2: Meidän kulttuuri on sellainen, et no, sillei et joskus, vanhemmat, ei ne päätä sitä et niinku menee naimisiin..

K: ..joo..

H2: ..Ne tutustuu ihmisii, vanhat, silleen ei sukulaisten mut tuttavien kaa, sit silleen niinku ne pyytää niitten vanhemmilta lupaa niinku esim niitten tyttö saa mennä noitten pojan kaa naimisiin, sit ne, jos ne antaa, sit ne menee naimisiin.

K: Onks se sit toiminu tälleen esimerkiks teijän perheessä tai?

H2: Joo on (...) Mut mä ite haluan päättää kenen kaa mä meen naimisiin.

Kumppanin valinta on kuitenkin edelleen neuvoteltavissa, vaikka vanhemmat tekisivätkin ehdotuksen nuorelle. Avioliitosta kieltäytyminen ei niinkään liity nuoren vastustukseen vanhempiaan kohtaan vaan siihen, ettei hän tunne rakkautta kyseiseen henkilöön. Jos nuori ei halua avioitua tietyn henkilön kanssa, se on mahdollista. Nuorilla säilyy edelleen

mahdollisuus päättää ja vanhempien valinta voidaan ohittaa. (Peltola ym. 2017, 541.)

”Ne hyväksyy sen jos me sanotaan me ei haluta, esimerkiksi jos ne sanoo ton kaa, me mennään tutustuu niitten vanhempiin ja silleen, jos sanoo et mä en haluu mennä niitten kaa naimisiin, ne sanoo okei.”

Kontrolli nuorten seurustelusuhteita kohtaan on sukupuolittunutta. Vanhemmat pyrkivät kontrolloimaan enemmän tyttöjen kuin poikien seurustelua. Kuten Peltola ym. (2017) ovat huomauttaneet, tytöt ovat useammin kontrollin kohteena kaikissa etnisissä ryhmissä. Tyttöjen nähdään tarvitsevan enemmän huolenpitoa jo esimerkiksi epätoivottujen raskauksien varalta. Tyttöjen seksuaalisuutta ja sen ilmaisemista rajataan varoituksilla ja peloilla, ja seksin harrastamisen aloittaminen nähdään suurempana riskinä kuin pojilla (Puuronen 2006, 134). Toisaalta vanhemmille on myös tärkeää, että tytöt kasvatetaan itsenäisiksi ja vahvoiksi naisiksi, jotka eivät ole riippuvaisia puolisostaan ja hänen huolenpidostaan. (Peltola ym. 2017, 539.)

Myös haastateltavat tunnistivat näitä sukupuolittuneita rajoja ja rakenteita, jotka kohdistuvat enemmän tyttöihin ja heidän seurustelusuhteisiinsa. Siinä, missä pojille sallitaan enemmän vapauksia ja rajat ovat liukuvia, tytöille ne näyttäytyvät ehdottomina eikä niissä ole heidän kohdallaan neuvotteluvaraa. Myös uskonto määrittää seksin harrastamisen ajankohtaa ja antaa rajoja sille, millaisia erilaisia vapauksia ja keinoja eri sukupuolilla on toimia (esim. Niemelä 2012, 98-99).

K: Okei, no tota kohdellaanks teidän mielest tyttöjä ja poikia eri tavalla näis asioissa?
(...)

H1: Tyttöjä kohdellaan eri tavalla.

K: Millä tavalla?

H1: Ne ei saa, olla sillei, en mä tiää saa, muissa perheissä ehkä saa olla, mut ei, ei ainakaan mun perheessä.

H2: (...) [N]aiset niinku meidän uskonto ei saa olla niinku miehen kaa, ja miehetkään ei saa olla naisten kaa, mut miehet on erikseen, niil ei oo niin vaikee esim.

K: Niin ku sä sanoit et miehet, tai sinä kuitenkin, et sä oot kuitenkin ollu, et sul on ollu..

H2: ..Mä oon ollu..

K: ..Mut..

H2: ..Naiset ei pitäis olla

K: No onks naiset sit kuitenkin vaik ne ei sais?

H2: Ne voi (-) ei ei ei, älä ajattele tolla taval, naiset ei saa millään.

Vaikka nuoret saattoivat kertoa seurustelewansa, eivät he kokeneet seksuaalisuuden kuuluvan nykyiseen elämäänsä. Eräs haastateltavista kertoi, että hänen mielestään seksi kuuluu vasta vakavampaan suhteeseen kuten avioliittoon. Osa pojista puolestaan koki, että seksin harrastamisen aloittaminen liittyy ikään enemmän kuin avioliittoon, mutta on heidän kohdallaan edessä vasta vanhempana.

K: Joo no mitä mieltä te itte ootte et missä vaiheessa seksuaalisuus vois kuuluu teijän elämään?

H2: Murrosiässä (...) Mut siin alus en mä usko et siin ihan alussa, sit ku sä oot joku kasi-ysi luokkalainen

(...)

K: Okei, mut liittyys se sit ikään vain siihen et, et on suhtees jonkun kans, ja pitääks sen olla jotain vakavaa vai?

H2: No se liittyy ikään, mun mielest.

Vaikka seurustelusta voidaan neuvotella avoimesti ja tasaveroisesti vanhempien kanssa, eivät nuoret aina ole suhteistaan täysin rehellisiä vanhemmilleen. Salaaminen voi johtua siitä, etteivät nuoret usko vanhempien hyväksyvän heidän seurusteluaan.

K: Joo, mut kerroiksä siitä [seurustelusuhteesta] sun vanhemmille?

H: En.

K: Joo. No entä sun, en mä tiedä, sun muut sisarukset, niin puhuuks..

H2: .. Joo kyllä mä aina niille sanon niinku jos on jotain.. et mun isosiskot, niin kyllä niille voi sanoo.

Toisinaan seurustelusuhteet ovat puolijulkisia: osa ihmisistä tietää niistä, osa taas ei (Peltola ym. 2017, 543). Seurustelusta kerrotaan läheisille ystäville tai sisaruksille, joiden myös luotetaan pitävän suhde salassa. Salaamisella nuoret pyrkivät välttämään konflikteja vanhempiensa kanssa. Vanhemmat saattavat kieltää suhteen, kuten eräs haastateltavista kertoo. ”Jos mun vanhemmat saa tietää, se on siinä.” Mahdollisten konfliktien voidaan myös pelätä johtavan riitelystä, kotiarestiin tai kuukausirahojen menetykseen. ”Huutaa ja sit ne ei anna rahaa ja sit silleen et, ei ne lyö ei ne lyö (...) Mut ne ärsyttää, no niin nyt sä et pääse ulos.”

Vaikka nuoret uskovatkin pitäneensä seurustelusuhteensa salaisuutena, saattavat vanhemmat olla niistä tietoisia, mutta valita, etteivät puutu asiaan. Haastateltava kertoi, että hänellä on jo

aiemmin ollut tyttöystävä, josta ”kaikki vanhemmat ja sukulaiset tiesi, ei ne sanonut mitään”. Tämä kertoo siitä, että huolimatta omista näkemyksistään vanhemmat luottavat siihen, että nuoret osaavat toimia oikein.

K: Joo, no onks, ooksä kertonu sun vanhemmille niistä [seurustelusuhteista]?

H2: No en on saanu tietää aika pari monta kertaa mut ne ei oo sanonu mitään.

K: Ai jaa, mut mistä sä tiedät että ne tietää?

H2: Ne tuli puhumaan mun kaa siitä, mut ne ei sanonu silleen niinku, ne vaan sano älä mee tekee mitään tyhmää.

Salailuun vaikuttaa nuorten vanhempiaan kohtaan tuntema luottamus tai vastaavasti sen puute. Nuorille tärkeintä eivät niinkään ole vanhempien neuvot tai ohjeet vaan tunne siitä, että vanhemmat välittävät ja arvostavat heitä ja ovat kiinnostuneet heidän asioistaan. Vanhempien ja poikien välinen luottamus onkin kahden kauppa. Pojat saavat lisää vapautta käyttäytyä oman harkintakykynsä mukaan osoittaessaan, että osaavat toimia oikein, mutta yhtä lailla vanhempien täytyy myös ottaa pojat ja heidän huolensa tosissaan ansaitakseen luottamus itseään kohtaan.

Kuten eräs haastateltava asian tiivistä:

H: Mut ne tukee kuitenkin nuorten niinku ajatuksii koska ne ei halua niinku loukata niit, tai olla niinku ilkeit niille, mut ne kuitenkin, jos ne luottaa, ei ne valita siit mitään, jos ne luottaa omiin lapsiin, ja luottaa siihen miten ne on niinku opettanu niitä käyttäytymään.

5.3. Koulutus

Maahanmuutto on saattanut heikentää vanhempien sosiaalista asemaa eikä uudessa vieraassa maassa heillä ole enää sukua turvanaan. Sosioekonomiset resurssit ovat usein heikommät kuin valtaväestöllä, ja maahanmuuttajista onkin työttömänä noin 20 prosenttia. Yleisesti ajatellaan, että maahanmuuttajien heikko työllistyminen on seurausta heidän omasta haluttomuudestaan työskennellä tai rajallisista taidoistaan etenkin kielitaidosta. Kuitenkaan edes maahanmuuttajia varten kehitetyt kieli- ja ammattikoulutusohjelmat eivät ole nopeuttaneet heidän siirtymistään työmarkkinoille. (Ahmad 2010, 72-76; Teräs & Kilpi-Jakonen 2013, 188.)

Työn ja työtä etsivän maahanmuuttajan kohtaamisen voikin estää työnantaja omine henkilökohtaisine mieltymyksineen. Työnantajat tuntevat epäluottamusta maahanmuuttajataustaisia työnhakijoita kohtaan eivätkä mielellään palkkaa ulkomaalaistaustaista työntekijää. Asenteellisuuteen voi vaikuttaa esimerkiksi uskomus siitä, että maahanmuuttajilla on löyhä työkuulttuuri. Työllistyminen voi siis kaatua pelkästään työnantajan omaan asenteellisuuteen ja rasismiin. (Ahmad 2010, 77.)

Koulutus on keino, jonka avulla maahanmuuttajavanhemmat toivovat omien lastensa kohoavan korkeampaan sosioekonomiseen asemaan ja sen avulla saavuttavan paremman elintason kuin mitä heillä itsellään tällä hetkellä on. Koulutuksella onkin suuri arvostus maahanmuuttajataustaisten vanhempien keskuudessa. Nuorten tulevaisuutta koskevissa neuvoissa on myös nähtävillä tyytymättömyyttä omaa asemaa tai ammattia kohtaan. (Peltola 2014, 104-105; Alitolppa-Niitamo 2010, 48.)

H: Meijän iskä sano et älä mee mihinkään semmosiin rankkaan hommaan niinku et mis on aina niinku elämän riski tai silleen, esim joku putkimies tai joku rakennusala tai jotain sinnepäin.

(...)

K: ..Eiks se oo ite rakennuslal?

H: Joo mut siis se ite vihaa sitä tieks se sanoi et ei sun kannata, kannattaa mennä johonki työhön mis sul on aina uudet vaatteet ja silleen ja sä et niinku, kunnon työ, et sun ei tarvii mennä jonneki rakennuslal sit sä tuut aina kotiin likasena sit siin on sun elämän riski.

Koulutus nähdään keinona saavuttaa hyvä tulevaisuus, ja sen nousu konfliktien aiheeksi korostaa koulutuksen keskeisyyttä perheen arvomaailmassa (Peltola 2014, 65). Pääsääntöisesti nuoret ovat yhtä mieltä vanhempiensa kanssa siitä, että ”koulu on aika tärkeä”, ja he ponnistelevatkin saavuttaakseen opiskeluihin liittyviä tavoitteita. ”Joo mä haluan mennä [lukioon], pitää parantaa aika paljon jos halua mennä sinne.”

K: Joo, no minkälaisii neuvoja tai ohjeita teijän vanhemmat on antanu teille?

H: ..Esim jos on kouluun kotitehtävä, he sanoo tehkää.

K: Niin, et pitää opiskella?

H: Joo pitää opiskella.

H2: ..Joo, mä, mä oon parantanu ja kaikkee ja ne on huomannu sen, ne sano että, ne sano mulle hyvä ja jatka samaan malliin.

K: No niin...

H2: ..mä oon saanu palkkionki.

Suurin osa koulutukseen liittyvistä kiistoista on pieniä, jokapäiväisiä riitoja läksyjä ja kokeita koskien, mutta erityiseksi neuvottelun aiheeksi koulu nousee suurempien koulutusvalintojen kynnyksellä. Nuoret jakavat vanhempiensa näkemykset koulutuksen tärkeydestä tulevaisuudelleen, mutta heidän toiveensa siitä, mikä on ihanteellinen koulutus ja miten se saavutetaan, saattavat olla vanhempien mielipiteistä poikkeavia. Kiistat vanhempien ja nuorten välillä eivät varsinaisesti koskekaan sitä, kannattaako jatko-opiskelu vai ei, vaan sitä, pitääkö nuorten hakeutua peruskoulun jälkeen lukioon vai ammattikouluun.

Vanhemmat arvostavat usein lukiokoulutusta ammatillista koulutusta korkeammalle (Peltola 2014, 164), ja toisin tulevaisuuttaan suunnittelevat nuoret voivat joutua käymään valinnastaan neuvotteluja vanhempiensa kanssa. Lukioon hakemisen taustalla voi olla myös esimerkiksi perhesytö, kuten erään nuoren kohdalla, jonka vanhemmat toivoivat hänen hakevan lukioon ”ku sun isoäiti ei päässy, mä en vaan yhtään tykkää lukiost, mut niinku perhe pakottaa.”

H1: Ne haluu, koko perhe haluu et mä meen lukioon mut mä ite en tykkää yhtään (...) mä haluan oma työ, mä haluan oma juttu, en mä haluu mennä opiskelee lukioon (koska en mä teen mitään lukiost muuten), koeviikko, opiskele, kotitehtävät, et sä pääse ulos.

Vastustus opiskelua kohtaan ei aina ole kapinaa vanhempia vastaan. Myös ympäristö voi vaikuttaa negatiivisesti nuorten kouluasenteisiin. Haastateltavat ovat kuulleet ystäviltään kauhutarinoita, miten opiskeleminen vie aikaa ja pelkäävät, etteivät ehdi enää ollenkaan viettämään omaa vapaa-aikaansa tai ulos kavereidensa kanssa. Jos vanhempien omat voimavarat tai asenne koulutukseen eivät riitä suojelemaan nuorta, on mahdollista, että hän omaksuu tuttaviansa koulukielteisyyden. (Teräs & Kilpi-Jakonen 2013, 187.)

H: Mullaki on silleen kavereit viime vuodest, jotka on nyt lukios, ne tulee harvoin ehkä pari kertaa viikos ulos, ja silleen puol tuntii-tunti vaan.

K: Niin.

H: Sit ne aina sanoo pakko mennä lukee kokeeseen pakko mennä tekee läksyt pakko mennä tekee tota ja tota.

Koulukielteisyydessä voi olla kyse myös sosiaaliluokasta. Britanniassa tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että keskiluokkaisilla pojilla paine menestyä koulussa ja saada hyvä

ammatti määrittivät hänen maskuliinisuuttaan, kun taas työväenluokkaisilla pojilla koulumenestyminen aiheuttaa hikiriksi tai nörtiksi leimaamista. Tämä vaikuttaa heikentävästi pojan statukseen koulussa ja sitä myöten hänen suhtautumiseensa kouluun. (Manninen 2010, 69-69.)

Nuoret ovat myös itse tietoisia omasta koulumenestyksestään tai sen puutteesta ja siitä, että lukiokoulutus voi vaatia heiltä yläkoulua enemmän työtä. Eräs haastateltu nuori suhtautui realistisesti siihen, että jatkossa opiskelussa voi olla vaikeuksia, jos hän hakeutuu lukioon, ja pitikin ammattikoulua parempana vaihtoehtona itselleen.

H: No en mä tiiä, mä koitan vaan tehdä jotain ite, koska esim viime vuonna mä koitin, meil oli äikänkoe, mä osasin ne jutut tieksä, mul on jotkut jutut tieksä vaan jää päähän matikka ja äikkä, ne muut tieksä ei silleen niin paljon mut, esim mun äiti on koko ajan siinä mä halusin lukee, mä alotin mä en lukenu ees niinku yhtä kappaletta, mulla heti alko särkee pää, silleen jos mä luen yksinäisesti ihan hiljaa.

(...)

K: Joo no mitä sä ite haluat?

V1: Ammattikouluun.

Vaikka korkea koulutustaso on vanhemmille tärkeä asia, kunnioittavat he lastensa päätöksiä. Opiskeleminen on loppukädessä nuorten oma, henkilökohtainen valinta, ja vanhemmat tunnistavat sellaiset tilanteet, joissa nuori ei tahdo mennä lukioon.

H: Meidän iskä sano et joo mee lukioon, kannattaa, mut se on sun päätös, meidän äiti sanoi et ei, ku se näki tieksä et ei mul me tieksä niin hyvin se koulu, silleen et mä oisin niinku kunnolla silleen yks parhaimmist oppilaist, niin sit se sano et ei kannata mennä lukioon, me johonki ammattikouluun.

Maahanmuuttajataustaiset lapset menestyvät usein koulussa heikommin kuin valtaväestön lapset ja heidän koulutustasonsa jää matalammaksi. Koulumenestystä parantaa valtaväestön kielen hallinta, mutta myös vanhempien positiiviset koulutusasenteet, kotoa tuleva tuki, nuorten oma pyrkimys kohti hyvää koulutusta ja vanhempien sosioekonominen asema. Korkeammat tulot takaavat esimerkiksi sen, että nuorella on taloudellinen mahdollisuus kouluttautua peruskoulun jälkeen sen sijaan, että hänen täytyisi alkaa heti työskennellä. (Teräs & Kilpi-Jakonen 2013, 184-185, 188.)

Vaikka maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on riski menestyä koulussa heikommin, tilanne ei

todellisuudessa ole näin negatiivinen. Monissa länsimaissa toisen sukupolven nuoret menestyvät valtaväestöä paremmin (Teräs & Kilpi-Jakonen 2013, 190). Myös tässä tutkimuksessa nousi esille positiivisia asenteita koulua kohtaan. Nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin kuuluu kouluttautuminen kiinnostuksenkohteidensa mukaisesti ja työllistyminen koulutusta vastaavalle, heitä kiinnostavalle alalle. He ovat valmiit tekemään tämän eteen myös töitä.

”Mä haluan olla palomies, siis aika paljon, sen takii mä meen lukioon, niin lukion kautta mä meen sinne ammattiopiskeluun.”

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kun lähdin tekemään tätä tutkimusta, omat mielikuvani maahanmuuttajataustaisten nuorten perheistä perustuivat lähinnä median luomiin mielikuviin. Stereotypiani sisälsivät kaiken sen, mikä julkisessa keskustelussa eniten painottuu: tiukat maahanmuuttajavanhemmat, konservatiiviset perheet, perinteisiin pohjaavat käyttäytymismallit, kulttuurin ja suvun merkitys. Maahanmuuttajaperheiden nähdään olevan alttiina konflikteille ja ongelmille (Peltola 2014, 160).

Transnationaalisissa perheissä sukupolvien väliset konfliktit koskivat eniten arkisia, päivittäiseen elämään liittyviä neuvotteluja. Keskusteluja käytiin nuorten elämään liittyvistä aiheista aina kotiintuloajoista ja seurustelusta koulunkäyntiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Neuvottelun kohteet eivät siis poikenneet riidoista ja keskusteluista, joita myös valtaväestön nuoret ja vanhemmat käyvät keskenään. (Tomperi 2012, 134.)

Neuvotteluissa on kysymys ennen kaikkea vastuiden ja velvollisuuksien jakamisesta ja uudenlaisen, aikuismaisen identiteetin etsimisestä ja sen myötä myös uuden vapauden saamisesta. Nuorten kasvaessa he saavat enemmän oikeuksia määrittellä käyttäytymisensä rajoja (Peltola 2014, 175). Heistä tulee tasa-arvoisempia vanhempiensa kanssa, jolloin myös sukupolvien väliset neuvottelut helpottuvat.

Vanhemmat voivat reagoida nuorten itsenäistymiseen ja aikuistumiseen eri tavoin. Osa vanhemmista saattaa ottaa nuoreen etäisyyttä tai koventaa kuria kotona, mutta tämä ainoastaan heikentää nuorten hyvinvointia ja lisää sukupolvien välisiä konflikteja. Sen sijaan antamalla nuorille löysemmät rajat ja enemmän vastuuta vanhemmat voivat osoittaa, että he luottavat nuoreen.

Suomessa on tavallista, että erityisesti murrosikäiset nuoret kapinoivat vanhempiaan kohtaan (Peltola 2014, 161). Tämän tutkimuksen pohjalta voi todeta, ettei maahanmuuttajataustaisten vanhempien kuri ole sen tiukempaa kuin muissakaan perheissä, joissa on teini-ikäisiä nuoria. Haastattelujen perusteella ongelmasuuntautunut kuva maahanmuuttajavanhemmista onkin liioiteltu. Vanhemmilla on toiveita ja haaveita nuorten tekemiä päätöksiä ja heidän tulevaisuuttaan kohtaan, mutta sukupolvet kykenevät neuvotteluihin keskenään. Nuorilla on vapauksia tulla kuulluksi ja päättää itse.

Nuorten puhe ei koskenut pelkkiä perheen konflikteja ja neuvotteluja vaan sitä väritti myös lojaalisuus ja luottamus perhettä kohtaan. Vanhemmat koetaan kannustavina ja heidän neuvonsa nuoria tukevina, ja heidän mielipiteillään on merkitystä. Nuoret kokevat vanhempien ajattelevan ja tahtovan heidän parastaan. (Peltola 2014, 180.)

Perheen lisäksi myös suku koetaan tärkeänä. Muualla kuin Suomessa asuviin sukulaisiin saatetaan pitää yhteyttä jopa päivittäin. Vanhemmilla on yhteydenpidossa nuoria aktiivisempi rooli, mutta myös nuoret kertoivat sukulaisten olevan heille läheisiä. Säännöllisen, esimerkiksi Skypen tai puhelimen avulla tapahtuvan, yhteydenpidon lisäksi matkat sukulaisten luo ovat tärkeitä suhteiden luomisen ja ylläpitämisen kannalta. Matkojen tiheys on perhekohtaista, mutta niitä pyritään tekemään vähintään vuosittain.

Transnationaalinen maailman olemassaolo näkyy paitsi yhteydenpitona rajojen yli myös nuorten arjen tasolla. Ylirajaisia perhesuhteita on mahdollista tarkastella poikien kielenkäytön ja kielellisen identiteetin kautta. Oma kieli on identiteetin tärkeimpiä osia ja myös olennainen osa kulttuuria (Pietikäinen, Dufva & Laihiala-Kankainen 2002, 10). Sillä on siis suuri

merkitys, mitä kieltä nuoret puhuvat, kenen kanssa he sitä käyttävät ja mitä se merkitsee heille.

Haastatellut nuoret puhuivat hyvää suomea, mutta kertoivat käyttävänsä kotona vanhempinsa kanssa usein vanhempien äidinkieltä, vaikka sisarusten kanssa saatettiin puhua suomeksi. Nuoret kertoivat puhuvansa vanhempien kieltä, jotta sukupolvet kykenisivät ymmärtämään toisiaan, mutta kieltä käytettiin myös siksi, että se ei unohtuisi. Omia juuria ja alkuperää pidetään tärkeänä ja kieli tahdotaan pitää elossa.

En päässyt tässä tutkimuksessa kuin sivuamaan sitä, millä tavoilla kieli paikantuu poikien identiteettiin, mutta näen siinä jatkotutkimuksen mahdollisuuksia. Sillä, mitä kieltä käytetään ja millä kielellä ajatellaan, on valtava vaikutus siihen, miten maailmaa ympärillä tarkastellaan.

Monikulttuurinen perhe muodostaa osalle nuorista merkittävän kasvuympäristön ja siteitä vanhempien lähtömaahan tahdotaan säilyttää myös aikuistuesssa (Martikainen & Haikkola 2010, 19). Osalle nuorista juuret kuitenkin ovat ohuimmat ja helpommin katkaistavissa. Vaikka perhe pitääkin yhteyttä sukuun muualla maailmassa, mennyt maailma on eri tavalla tärkeä nuorten vanhemmille kuin nuorille, jotka eivät välttämättä koskaan ole fyysisesti tavanneet sukulaisiaan.

Jatkossa olisikin mahdollista tehdä pitkittäistutkimusta siitä, miten siteet myöhemmin näkyvät nuorten elämässä. Säilyykö nuorilla yhteys sukuunsa vai muuttuvatko transnationaalit suhteet haitakammiksi nuorten kasvaessa? Entä kuinka aktiivisesti nuoret pitävät yhteyttä ylijärjaisiin perheverkostoihin sitten, kun ovat muuttaneet pois kotoa ja vanhempien vaikutus heihin on vähentynyt? Onko lasten pakko pitää tärkeänä sukua, jota he eivät välttämättä ole koskaan tavanneetkaan?

Tutkimusta aloittaessani kuvittelin transnationaalisuuden ottavan suuremman merkityksen sukupolvien välisissä neuvotteluissa. Nojasin tässä ajatuksessa juuri stereotyyppiseen kuvaan tiukasti perinteitä noudattavista maahanmuuttajavanhemmista. Rajojen neuvotteluja käytiin kuitenkin nimenomaan sukupolvien, välillä, ei kahden kulttuurin puristuksissa olevan teinin ja

hänen konservatiivisia arvoja kannattavan vanhempansa välillä. Suurin osa nuorten kuvaamista neuvotteluista ja riidoista kuuluu päivittäiseen, tavalliseen perhearkeen. Sen sijaan, että konfliktit horjuttaisivat vanhempien ja lasten välejä, ne pikemminkin rakentavat toimivaa perhettä, jonka on mahdollista pysyä yhtenäisenä erimielisyyksistä huolimatta (Peltola 2014, 163).

Transnationaalisuuden sijaan katse alkoikin kääntyä kohti sitä ikävaihetta, jota nuoret elävät. Siirtyminen lapsuudesta nuoruuteen ja siitä kohti aikuisuutta aiheuttaa sukupolvien välillä konflikteja ja rajojen muokkaamista ja uudelleen vetämistä. Fyysisten, puberteettiin liittyvien muutosten lisäksi nuorten elämään alkaa vaikuttaa myös ystävien kasvava vaikutus ja lisääntynyt itsenäisyys, joka hiljalleen ajaa heidät etäämmälle vanhemmistaan (Rönkä & Sallinen 44, 2008).

Nostin tässä tutkimuksessa esille nimenomaan maahanmuuttajapojat, koska heitä koskevaa tutkimusta on tehty vähemmän. Lisäksi koen tärkeäksi herätellä keskustelua maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksista sukupuolestaan ja tasa-arvosta. Maahanmuuttotauksaiset perheet koetaan usein ongelmalliseksi, kun keskustellaan sukupuolien välisestä tasa-arvosta. Äidille annetaan automaattisesti keskeinen rooli lasten ja kodin hoivaajana, isä puolestaan nähdään perheen päänä, joka on naista aktiivisempi kodin ulkopuolella (Peltola 2014, 188, 193). Maahanmuuttajanaisten aseman nähdään myös olevan vahvasti alistettu.

Tämän tavan järjestää sukupuolille luonnolliseksi koettuja tehtäviä voisi ajatella ulottuvan siihen, miten eri sukupuolta olevien nuorten välinen työnjako hoituu. Tällöin kotitöiden ja muiden perinteisesti äitien ja naisten velvollisuuksiksi nähtyjen töiden voisi ajatella kuuluvan myös tyttölapsille, kun poikien vastuualueet kääntyvät enemmän pois päin kodista. Haastatteluaineistossa painottui kuitenkin vahvasti myös poikien osuus yhteisistä kotitöistä.

Suomalainen yhteiskunta määritellään hyvin tasa-arvoiseksi, vaikka tasa-arvo ei täälläkään toteudu niin täydellisesti kuin voisi toivoa. Suomalaisia nuoria koskevissa tutkimuksissa on todettu myös suomalaisen kasvatuksen olevan sukupuolittunutta ja tekevän eroa siinä, mikä

työille ja pojille on sallittua tai toivottavaa. Sukupuolten eroavaisuuksien ei siis voi väittää riippuvan ainoastaan etnisestä taustasta.

Poikien sukupuolen eroavaisuudet eivät kohonneetkaan haastatteluaineistosta sen enempää esille. Nuoret tunnistivat oman sukupuolensa ja sen merkitykset kuvatessaan suhteitaan perheensä naispuolisiin jäseniin ja kertoivat siitä, millaisia erilaisia sääntöjä ja vaatimuksia pojille ja työille asetetaan. Pojille esimerkiksi seurustelu vasten vanhempien tahtoa on sallitumpaa kuin tytöille.

Tämän tutkimuksen puitteissa sukupuolien välisiin eroihin ei ollut mahdollista syventyä sen tarkemmin, mutta jatkotutkimuksissa olisi mahdollista selvittää enemmän sitä, mitä muita eroja sukupuolilla on ja miten pojat itse niihin suhtautuvat. Entä mistä nämä erot kumpuavat ja millaisilla mekanismeilla ja käyttäytymismalleilla niitä pidetään yllä?

Olen käsitellyt sukupuolen ja etnisen taustan merkitystä haastateltujen poikien ja heidän perheensä rajoihin, mutta näkökulma jää väkisinkin vajaaksi eikä riitä tavoittamaan kaikkea sitä, mitä näiden poikien perhesuhteisiin kuuluu. Samaa aihetta olisi mahdollista - ja äärettömän hedelmällistä - lähestyä myös intersektionaalisuuden näkökulmasta.

Intersektionaalisuus suomennetaan erojen leikkaamiseksi, risteämiseksi ja yhteisvaikutukseksi. Identiteetin ainoaksi perustaksi ei nähdä pelkkää sukupuolta tai rotua vaan huomioon on otettava myös muita tekijöitä: luokka, ikä, uskonto, ihonväri, seksuaalisuus, ja näiden kaikkien erojen jatkuva risteäminen keskenään (Rossi 2010, 35). Poikien todellisuus sisältääkin paljon muuta kuin vain yksittäisiä ominaisuuksia kuten ikä tai etninen perimä.

Vaikka lähdin liikkeelle transnationaalisuudesta ja neuvotteluista, joita odotin nimenomaan ylirajaisten juurien luovan, ei perhesuhteiden neuvottelu riipu vain etnisestä taustasta. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö transnationaalisten nuorten arjessa ja kokemuksissa olisi paljon sellaista, jota valtaväestö ei kykene jakamaan tai tavoittamaan. Rasismin kokemukset ovat jotain sellaista, jota valtaväestön nuorten ei tarvitse joutua kohtaamaan. Mutta ehkä huomio nuorten arjen ”normaaliudesta” ja ”tavallisuudesta” avaa silmät sille, että

ihmisryhmässä, joka käyttäytyy, toimii ja ajattelee samalla tavalla kuin ”me”, ei ehkä olekaan mitään erikoista. Se, että jonkun toisen nuoren perhesuhteet ovat muualta kuin Suomen rajojen sisäpuolelta, ei tarkoita sitä, että kiistat ja neuvottelut hänen perheessään olisivat sen kummallisempia.

Paljon onkin kiinni nimenomaan näiden nuorten iästä. Heillä on menossa erittäin ainutlaatuinen ajanjakso nimeltä nuoruus, jossa kokemukset eivät poikkea niinkään saman sukupolven jäsenistä vaan toisista sukupolvista kokonaisuudessaan. Vaikka kahden kulttuurin välissä elävät nuoret joutuvatkin rakentamaan identiteettiään välillä ristiriitaistenkin käsitysten ja odotusten keskellä valtaväestön vaatiessa heiltä jotain, vanhempien taas toista, joutuu jokainen nuori tekemään näitä samoja neuvotteluja omasta paikastaan maailmassa.

LÄHDELUETTELO

LÄHTEET

Kirjallisuus

Ahmad, Akhlaq (2010): ”Voisin tietysti palkata heitä, mutta...” Työmarkkinoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus. Teoksessa: Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) (2010): *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Aikio-Puoskari, Ulla (2002): Kielten ja kulttuurien risteysasemalla - kysymyksiä saamen kielestä ja identiteetistä. Teoksessa: Laihiala-Kankainen, Sirpa, Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele (2002): *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.

Anttila, Reetta (2007): Tekemisiä ja toiveita. Teoksessa: Honkasalo, Veronika, Harinen, Päivi & Anttila, Reetta (2007): *Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä*. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisusarja.

Alitolppa-Niitamo, Anne (2010): Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.) (2010): *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Bryceson, Deborah Fahy & Vuorela, Ulla (2002): Transnational Families in the Twenty-first Century. Teoksessa: Bryceson, Deborah & Vuorela, Ulla (toim.) (2002): *The Transnational Family. New European Frontiers and Global Networks*. Berg, Oxford.

Dufva, Hannele (2002): Dialogia suomalaisuudesta. Teoksessa: Laihiala-Kankainen, Sirpa, Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele (2002): *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.

Forsberg, Hannele (2003): Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (2003): *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus, Helsinki.

Frosh, Stephen, Phoenix, Ann & Pattman, Rob (2002): On the way to adulthood: relationship with parents. Teoksessa: Frosh, Stephen, Phoenix, Ann & Pattman, Rob (2002): *Young Masculinities. Understanding Boys in Contemporary Society*. Palgrave, New York.

Harinen, Päivi; Honkasalo, Veronika; Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (2009): Ovien availua. Teoksessa: Suurpää, Leena (toim.) (2009): *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Haikkola, Lotta (2012): Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit. Unigrafia Oy, Helsinki.

Hautaniemi, Petri (2001): Ihonväri ja syrjintä somalimiehen arjessa. Teoksessa: Puuronen,

Anne & Välimaa, Raili (toim.) (2001): *Nuori ruumis*. Tammer-Paino, Tampere.

Hautaniemi, Petri (2004): *Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001): *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.

Honkasalo, Veronika (2007): *Vanhemmat, kotitausta ja perheen kulttuuriperintö*. Teoksessa: Honkasalo, Veronika, Harinen, Päivi & Anttila, Reetta (2007): *Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä*. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisusarja.

Honkasalo, Veronika (2011): *Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 109. Unigrafia, Helsinki.

Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2012): *Kenen ääni kuuluu? Neuvotteluja nuorten miesten rikollisuudesta ja rasismista*. Teoksessa: Keskinen, Suvi, Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Horsti, Karina (2005): *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Huttunen, Jouko (1999): *Muuttunut ja muuttuva isyys*. Teoksessa: Jokinen, Arto (1999): *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Huttunen, Laura (2004): *Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat*. Teoksessa Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) (2004): *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Gaudeamus Kirja, Helsinki.

Huttunen, Laura (2006): *Bosnialainen diaspora ja transnationaali eletty tila*. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) *Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas, Anna (2005): *Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylirajaisia suhteita*. Teoksessa: Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) (2005): *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Tampere.

Jallinoja, Riitta (2009) *Vieras perheessä: suhteen hahmotus*. Teoksessa Jallinoja, Riitta (toim.) (2009): *Vieras perheessä*. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print Oy, Tampere.

Jokinen, Arto (2000): *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Juhila, Kirsi (2004): Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen, Huttunen & Kulmala (toim.) (2004): *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Gaudeamus Kirja, Helsinki.

Kautto, Virpi (2009): Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa: Harinen, Honkasalo, Souto & Suurpää (2009): *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aikaa ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Hakapaino, Helsinki.

Kuronen, Marjo & Hokkanen, Tiina (2008): Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa Sevón, Eija ja Notko, Marianne (toim.) (2008): *Perhesuhteet puntarissa*. Tammer-Paino, Tampere.

Lehtonen, Mikko (1999): Maskuliinisuus, kansallisuus, identiteetti. Teoksessa: Jokinen, Arto (1999): *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Leinonen, Elina (2013): Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Edita Prima Oy, Helsinki.

Liebkind, Karmela (2001): Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) (2001): *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Tammer-Paino, Tampere.

Litja, Jukka-Pekka (2009): Kulttuurinen identiteetti pelivälineenä. Teoksessa: Suurpää, Leena (toim.) (2009): *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Hakapaino, Helsinki.

Malkki, Liisa (2012): Kulttuuri, paikka ja muuttoliike. Osuuskunta Vastapaino, Jyväskylä.

Manninen, Sari (2010): ”Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista”. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Manninen, Sari (2012): Poikien maskuliinisuudet, valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. Teoksessa: Jokinen, Arto (toim.) (2012): *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (2010): Johdanto. Sukupolvet maahanmuuttajatutkimuksessa. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.) (2010): *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Martikainen, Tuomas, Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni (2013): Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa: Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (2013): *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus, Helsinki.

Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (2013): Johdanto: Suomi muuttuu kun Suomeen muutetaan. Teoksessa: Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (2013): *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*.

Gaudeamus, Helsinki.

Martin, Maisa (2002): Suomen kielen oppijasta sen käyttäjäksi. Teoksessa: Laihiala-Kankainen, Sirpa, Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele (2002): *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylän yliopisto.

Mulinari, Diana, Keskinen, Suvi, Irni, Sari & Tuori Salla (2009): Introduction. Postcolonialism and the Nordic Models of Welfare and Gender. Teoksessa: Keskinen, Suvi, Tuori, Salla, Irni, Sara & Mulinari, Diana (toim.) (2009): *Complying with Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Routledge.

Myllyniemi, Sami (toim.) (2012): Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Hakapaino Oy, Helsinki.

Myllyniemi, Sami (toim.) (2015): Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Niemelä, Heli (2012): Erottautumista ja ystävyyttä. Teoksessa: Keskinen, Suvi, Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Notko, Marianne & Sevón, Eija (2008): Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevón, Eija ja Notko, Marianne (toim.) (2008): *Perhesuhteet puntarissa*. Tammer-Paino, Tampere.

Peltola, Marja & Honkasalo, Veronika (2010): Monikulttuuriset perheet sukupolvisuhteina ja kontrollin kohteina. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna, Kuusisaari, Kristiina & Puhakka, Tiina (toim.) (2010): *Ohipuhuttu nuoruus?* Yliopistopaino, Helsinki.

Peltola, Marja (2014): Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Unigrafia, Helsinki.

Peltola, Marja, Keskinen, Suvi, Honkasalo, Veronika & Honkatukia, Päivi (2017): Intergenerational negotiations on (hetero)sexuality and romantic relationships – views of young people and parents in multi-ethnic contexts. *Journal of Youth Studies* 20(5): 533-548.

Pietikäinen, Sari, Dufva, Hannele & Laihiala-Kankainen, Sirkka (2002): Kieli, kulttuuri ja identiteetti – ääniä Suomenniemeltä. Teoksessa: Laihiala-Kankainen, Sirkka & Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele (toim.) (2002): *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.

Puuronen, Vesa (2011): Rasistinen Suomi. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.

Rastas, Anna (2004): Miksi rasismien kokemuksista on niin vaikea puhua? Teoksessa Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) (2004): *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Gaudeamus, Helsinki.

Rastas, Anna (2007): Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Rastas, Anna (2010): Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010): *Haastattelun analyysi*. Vastapaino, Tampere.

Repo, Katja (2003): Perheen sisäisen rahatalouden jännitteitä. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (2003): *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010): Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010): *Haastattelun analyysi*. Vastapaino, Tampere.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2009): Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2009): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Gummerus Kirjapaino Oy, Helsinki.

Rynkänen, Tatjana & Pöyhönen, Sari (2010): Eri-ikäisinä muuttaneet venäjänkieliset nuoret. Suhde kielen ylläpitämiseen, kielenoppimiseen ja integroitumiseen. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.) (2010): *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Hakapaino, Helsinki.

Rönkä, Anna & Sallinen, Marjukka (2008): Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa Sevón, Eija ja Notko, Marianne (toim.) (2008): *Perhesuhteet puntarissa*. Tammer-Paino, Tampere.

Skutnabb-Kangas, Tove (1988): Vähemmistö, kieli ja rasismi. Gaudeamus, Helsinki.

Souto, Anne-Mari (2011): Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.

Säävälä, Minna (2013): Maahanmuutto perheilmionä. Teoksessa: Martikainen, Saukkonen & Säävälä (2013): *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus Oy, Helsinki.

Teräs, Marianne & Kilpi-Jakonen, Elina (2013): Maaahanmuuttajien lapset ja koulutus. Teoksessa: Martikainen, Saukkonen & Säävälä (2013): *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus Oy, Helsinki.

Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna (2009): Johdanto. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2009): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Tomperi, Tuukka (2012): Nuorten perhetausta ja politisoituminen nuorisobarometrin valossa. Teoksessa: Myllyniemi, Sami (toim.) (2012): *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Vuorela, Ulla (2002): Transnational Families: Imagined and Real Communities. Teoksessa:

Bryceson, Deborah & Vuorela, Ulla (toim.) (2002): *The Transnational Family. New European Frontiers and Global Networks*. Berg, Oxford.

Vuori, Jaana (2013): Äitiyden ainekset. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva: *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Gaudeamus, Helsinki.

Yesilova, Katja (2009): *Ydinperheen politiikkaa*. Hakapaino Oy, Helsinki.

Sähköiset lähteet

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu].
ISSN=1798-3215. 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 31.5.2017].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu].
ISSN=1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 31.5.2017].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/perh/kas.html>

LIITTEET

GENESO-PROJEKTIN HAASTATTELUKESKUSTEEMAT: nuorten haastattelut

- Haastattelukutsussa: tutkimuksessa haastatellaan yläkouluikäisiä nuoria siitä, millaista on olla nuori monikulttuurisissa ympäristöissä, miten nuorten erilaiset taustat vaikuttavat siihen, miten ystäväpiirit rakentuvat ja millaisia koulun vertaissuhteet ovat, millaiset suhteet ovat kouluun ja asuinympäristöön sekä millaisia koulun/kaveripiirin ja oman perheen näkemykset ovat suhteessa toisiinsa, millaisia kokemuksia on rasismista ja syrjinnästä
- Haastatteluihin voi osallistua yksin tai kaverin kanssa
- Suunnattu kaikille nuorille jotka monikulttuurisilla luokilla, monikulttuurisuus ei siis tarkoita vain maahanmuuttajataustaisia/etnisten vähemmistöjen nuoria, sekä tytöt että pojat

Taustatietoja

- Oma syntymäpaikka (maa), vanhempien syntymämaa
- Äidinkieli, kotona puhuttava kieli (mitä kieltä puhut vanhempien kanssa/sisarusten kanssa? Vaihdatko kielten välillä?)
- Vanhempien ammatti/asema työssä, joku seuraavista: työntekijäammattissa (metallityöläinen, rakennustyöläinen, siivooja jne.), alempi toimihenkilö (toimistohenkilökunta, myyjä, lähihoitaja jne.), ylempi toimihenkilö (ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon vaativa työ, johtaja jne.), työtön (kannattaa sanoa, että tämä on taustatieto, ei käytetä tutkimuksessa sellaisenaan!)
- Onko sinulla jotain harrastuksia? Millaisia, miten usein käyt jne.?

Asuminen ja koulu

- Kauanko olet asunut tässä kaupungissa ja tällä asuinalueella, entä käynyt tätä koulua?
- Missä olet asunut aiemmin? Miltä muutto tuntui, mitkä asiat muuttuivat, kun tulit tänne?
- Tulitko kouluun 7. luokalta vai myöhemmin? Mistä koulusta tulit? Tunsitko etukäteen muita luokkalaisia?
- Oliko selvää, että tulet tähän kouluun vai mietitkö muita kouluja? Jos muita vaihtoehtoja, mikä puhui tämän koulun puolesta? Onko sinusta koululla joku ”maine” nuorten keskuudessa?
- Millaista oli, kun tulitte uuteen luokkaan? Oliko helppo tutustua ja saada kavereita? Entä koulun sääntöihin? Oliko luokka rauhallinen vai vähän hässäkkää? Millaista? Millaista opettajien kanssa oli?
- Muuttuiko luokka ja kaverisuhteet (suhteet opettajiin) myöhemmin? Millä tavalla?

Koulu ja kaveripiiri: nykytilanne

- Verkostokartta: ketkä ovat kavereitasi, keiden kanssa et tule kovin hyvin toimeen tai erimielisyyksiä, onko tilanne muuttunut yläkoulun aikana jotenkin?
- Mitä teette kavereidesi kanssa?
- Miten oppilaiden erilaiset taustat näkyvät kaverisuhteissa, yhteistyössä/ristiriidoissa vai näkyvätkö mitenkään?

- Millainen on suhde opettajiin ja muuhun henkilökuntaan, missä asioissa suhteet hyvin toimivia, onko jotain hankauksia?
- Millaisia tyttöjen ja poikien välit ovat luokallasi? Kommentoivatko tytöt poikien/pojat tyttöjen ulkonäköä/pukeutumista? Entä tytöt toistensa/pojat toistensa ulkonäköä/pukeutumista?

Ulkonäön merkitys

- Millainen oma tyyli tai pukeutumistapa, kenen mielipide vaikuttaa siihen miltä haluat näyttää, koetko että ulkonäköön liittyy jotain paineita?
- Millaisia tyylejä omalla luokalla/kaveripiirissä, halu näyttää samalta kuin muut vai erilainen tyyli, millaisia tyylejä? Mahdollisuudet olla erilainen ja mitä siitä seuraa, mitä on erilaisuus?
- Puuttuuko joku ulkonäköösi, kommentoi pukeutumistasi (positiivisesti, negatiivisesti)? Toivotko että ulkonäköäsi kommentoidaan vai haluaisitko olla ”rauhassa”?

Omassa asuinympäristössä ja kaupungilla

- Mitä ajattelet omasta asuinalueestasi? Viihdytkö siellä hyvin vai haluaisitko muuttaa pois? Miksi? Millainen maine asuinalueellasi mielestäsi on? Mitä ajattelet siitä?
- Kartta: millä alueilla on mielestäsi turvallista liikkua? Oma asuinalue/keskusta/muut kaupunginosat? Vältteletkö joitain alueita/kaupunginosia? Miksi?
- Huudellaanko sinulle tai häiritäänkö sinua asuinalueellasi? Entä kaupungilla liikkuessasi?
- Seuraavatko naapurit tai muut ympäristön ihmiset toimiasi? Puuttuuko joku tekemisiisi tai kertoo vanhemillesi mitä olet tehnyt kodin ulkopuolella? Valittaako joku tekemisistäsi vanhemillesi, koululle tms.?

Rasismin ja syrjinnän kokemukset

- Oletko kokenut tulleeasi kohdelluksi eri tavalla kuin muut (etnisen taustasi, kielesi, ihonvärisi, uskontosi, pukeutumisesi tms. takia)? Millaisissa tilanteissa? Oletko puhunut siitä perheesi kanssa? Oletko kertonut siitä kenellekään?
- Ovatko muut perheenjäsenesi kohdanneet rasismia/syrjintää/ennakkoluuloja?
- Onko Suomessa paljon rasismia / ennakkoluuloja? Kerro lisää.
- Joku esimerkki: olen kuullut, että toisilla ollut tällaisia kokemuksia, oletko itse kokenut tai nähnyt tällaista?
- Oletko ollut paikalla, kun joku muu on kohdannut tällaista?
- Jos kyllä: miten olet toiminut näissä tilanteissa?
- Oletko itse tehnyt jotain tällaista?
- Oletko törmännyt ulkomaalaisvastaisiin kirjoituksiin netissä? (Jos kyllä: mitä ajattelet tällaisesta?)

Edellisille vaihtoehtoisia kysymyksiä:

- Oletko itse joutunut huutelun, haukkumisen, kiinnikäymisen tai uhkailun kohteeksi joka olisi luonteeltaan rasistista (liittyy ihonväriin, muuhun ulkonäköön, pukeutumiseen, kieleen jota puhuu, uskontoon jne.)?
- Oletko kokenut muuta syrjintää joka luonteeltaan rasistista tai oletko todistanut sellaista sivusta? Millaista, kuka tekijänä ja kohteena, mitä teit silloin?

Media: sosiaalinen media/internet, televisio, musiikki, lehdet

- Miten tärkeä sosiaalinen media on, miten usein käytät, mitä siellä teet, mitä kivaa/häiritsevää sosiaalisessa mediassa?
- Seuraatko jotain tv-ohjelmia? Millaisia suosikkiohjelmia sinulla on? Minkämaalaiset tv-ohjelmat? Katsotaanko perheessäsi muun kielisiä tv-ohjelmia (esim. kurdikanavat, venäjänkieliset ohjelmat jne.)? Onko jotain ohjelmia, joita et mielelläsi katso perheen kanssa?
- Kuunteletko musiikkia, millaista?
- Naisten ja miesten kuvaamisen tavat ja seksuaalisuus esim. musiikkivideoissa, elokuvissa, tv-sarjoissa ja muuten mediassa, miten suhtaudut, millaisena pidät? (Tämän muotoilu jotenkin järkeväksi kysymykseksi tai voidaan jättää pois)
- Vaikuttaako omaan käsitykseen siitä millainen ulkonäkö on tavoiteltava tai millaista tyyliä haluaisit itse seurata?

Perhe ja lähisuku

- Verkostokartta: ketkä kuuluvat perheeseesi, ketkä muut tärkeitä oman suvun piirissä, entä muut (ei kaveripiiriin kuuluvat)?
- Mitä teette perheen kanssa yhdessä?
- Onko sinulla kotona jotain tehtäviä, joista olet vastuussa (kotityöt, pienempien sisarusten vahtiminen jne.)?
- Kerro miten tavallinen viikonloppu kotona/perheen kanssa sujuu, mitä teette? Esim. viime viikonloppu? Vietittekö paljon aikaa yhdessä vai jokainen omilla teillä, kerro tarkemmin?
- Mitä perhe merkitsee sinulle?
- Millaisissa asioissa vanhempasi vaikuttavat elämääsi?
- Millaisia neuvoja ja ohjeita olet saanut vanhemmiltasi?
- mistä asioista päätät itse, mistä vanhemmat tai yhdessä päättäminen?
- Millaisia asioita vanhempasi kieltävät sinulta? Mitä ajattelet siitä?
- Miten neuvottelette asioista, jos olette eri mieltä, millaisista asioista erimielisyyttä tulee
- Millaiset suhteet sinulla on sisaruksiisi?
- Onko lähisuvussasi muita tärkeitä ihmisiä, jotka liittyvät arkielämääsi? Millä tavalla he ovat tärkeitä?
- Mistä asioista puhut mielelläsi äidin kanssa, mistä isän kanssa? Onko asioita, joista on hankala puhua vanhempien kanssa?
- liikkuminen ulkona, viikonloppuna kaupungilla, kavereiden luona kylässä: tuleeko näistä asioista erimielisyyksiä vanhempien kanssa? Miten sovitte asioista?
- Ulkonäköön liittyvät kysymykset: tuleeko riittää vaatteista, meikkaamisesta tms.?
- Seurustelu: voiko vanhempien kanssa puhua näistä asioista vai haluatko pitää omana asiana? Miten vanhempasi (sisarukset jne.) suhtautuvat/suhtautuisivat seurusteluusi? Rahankäyttö: saatko rahaa käyttöösi, miten rahankäytöstä päätetään, tuleeko siitä erimielisyyksiä perheen kesken?
- Mitä ajattelet seksistä ja seksuaalisuudesta, missä vaiheessa kuuluu elämääsi? Kenen mielipiteet vaikuttavat siihen mitä ajattelet asiasta?
- Kohdellaanko mielestäsi tyttöjä ja poikia eri tavoin näissä asioissa? Miten? Yleensä tai omassa perheessä (jos tuntuu liian henkilökohtaiselta kysymykseltä, voi käyttää yleistä muotoilua)

- Tiedätkö jonkun, jolla on tullut ongelmia vanhempien kanssa seurusteluun ja seksuaalisuuteen tai pukeutumiseen ym. liittyvistä kysymyksistä?

Identifioituminen/kuuluminen

- Kun asut ja käyt koulua tällaisella monikulttuurisella alueella, niin mitä ajattelet suomalaisuudesta? Kuka voi olla suomalainen? Koetko itse olevasi suomalainen? Jos et niin miksi et? Onko ryhmiä jotka eivät kuulu ”suomalaisten” joukkoon? Voisiko suomalaisuus olla sellaista, että vaikkapa kaikki omalla luokallasi olevat voisivat ilman vaikeuksia sanoa olevansa suomalaisia? Minkä asioiden pitäisi muuttua, että näin olisi?
- Jos et koe olevasi suomalainen, niin miten nimittäisit itseäsi? Mihin ryhmään ajattelet kuuluvasi?

Tärkeitä asioita elämässä

- Mitkä ovat 3-5 tärkeintä asiaa elämässäsi (nyt)?
- Mitä toivot tulevaisuudelta: missä olet ja millaista elämää elät 10 vuoden päästä / 25-vuotiaana?

Tulevaisuus

- Millaisia suunnitelmia sinulla on (lähi)tulevaisuudessa?
- Mikä olisi parasta mitä perheellesi voisi tulevaisuudessa tapahtua?
- Miten näet tulevaisuutesi 10 vuoden kuluttua?

Lopuksi

- Miksi suostuit tähän haastatteluun? Mitä halusit/haluaisit sanoa?